

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 16.

Lördagen den 12 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 202, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 210, angående lantmåteripersonalens organisation och avlöningsförhållanden m. m.; och

nr 213, med begäran om bemyndigande att träffa avtal med Malmö stad angående villkoren för överföring å Malmö stad av det tryckande registret för staden.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 193, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m.;

till statsutskottet propositionen, nr 196, angående bidrag till avlöningar åt distriktsbarnmorskor och distriktssköterskor m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 197, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 30 juni 1943 (nr 570) om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 199, angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid hushållningssällskapen;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 200, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor; och

nr 201, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1—3 §§ förordningen den 20 november 1845 (nr 50 s. 1) i avseende på handel om lösören, som köparen låter i säljarens vård kvarbliva, m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 203, angående anslag till förvärv av aktier i aktiebolaget Göteborgs handelsbank m. m.;

nr 204, angående åtgärder för främjande av det fria och frivilliga folkbildningsarbetet m. m.; och

nr 205, angående anslag för budgetåret 1947/48 till skolöverstyrelsen;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 206, med förslag till lag om fortsatt giltighet av hembiträdeslagen den 30 juni 1944 (nr 461); och

Andra kammarens protokoll 1947. Nr 16.

nr 207, med förslag till arbetstidslag för hotell, restauranger och kaféer, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 208, angående anslag till yrkesinspektionen för budgetåret 1947/48; och
nr 209, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1947/48.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 372 av herr *Rylander m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 373 av herr *Mattsson*;
nr 374 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*;
nr 375 av herr *Skantze m. fl.*; och
nr 376 av herr *Andersson* i Falun;

till särskilda utskottet motionerna:

nr 377 av herr *Ohlin m. fl.*;
nr 378 av herr *Svensson* i Ljungskile;
nr 379 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*;
nr 380 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*;
nr 381 av herrar *Johansson* i Mysinge och *Svensson* i Stenkyrka;
nr 382 av herr *Staxäng*;
nr 383 av herr *Persson* i Svensköp *m. fl.*;
nr 384 av herrar *Johnsson* i Kastanjegården och *Sandberg*;
nr 385 av herr *Stenvall m. fl.*;
nr 386 av herr *Pettersson* i Ersbacken;
nr 387 av herr *Sandberg*;
nr 388 av herr *Mattsson m. fl.*;
nr 389 av herr *Skoglund* i Doverstorp *m. fl.*;
nr 390 av herr *Svensson* i Grönvik *m. fl.*;
nr 391 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*;
nr 392 av herr *Kyling m. fl.*;
nr 393 av herr *Dickson*;
nr 394 av herr *Larsson* i Karlstad *m. fl.*;
nr 395 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*;
nr 396 av herrar *Persson* i Norrby och *Stenvall*;
nr 397 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*; och
nr 398 av herr *von Seth m. fl.*

§ 4.

Föredrogs den av herr *Mattsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet angående tillämpningen av bestämmelserna om tillsättning av och ersättningar till de lokala krisorganens funktionärer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion angående förbud för landets tidningar att i sina rättegångsreportage införa bilder av brottslingar m. m.;

nr 11, i anledning av väckt motion angående skyldighet för ordförande i valnämnd att i vissa fall insända ansökningar om utdrag ur röstlängd till länsstyrelsen; och

nr 12, i anledning av väckt motion om municipalfullmäktigevalens sammanförande med landstingsmänna- och kommunalfullmäktigevalen till en för rättning;

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48, såvitt avser anslagen inom det nya socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningskyldighet;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till avlöning åt landsantikvarier jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid läroanstalterna för blinda m. m.;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för kontrollen över sparbankerna;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom; och

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rundradion i Sverige jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa biträden å häradsskrivarkontor;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för tillsyningsmannen E. H. Hansson m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 29, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; och

nr 30, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av äldre rättegångsbalken å rättegången vid krigsdomstol m. m.; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 december 1945 (nr 845) om vissa inskränkningar i rätten att driva försäkringsrörelse;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner om laglig reglering av arbetstiden i flottningsarbete; och

nr 20, i anledning av väckt motion om revision av förordningen om yrkesmässig automobiltrafik i syfte att åstadkomma ett rationellare ordnande av godstransporterna på landsbygden;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att iordningställa vissa åbolägenheter; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 3, över motion angående en effektivisering av arbetsmarknads- och sysselsättningsstatistiken;

nr 4, över motion om utredning av förutsättningarna för elektrifiering av avlägset belägna bygder; och

nr 5, över motion om utredning av frågan om statsbidrag till företag, som genom pensionering av sina anställda eller genom andra sociala välfärdsåtgärder göra dem meddelaktiga i företaget.

§ 6.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Jonsson** i Skedsbygd, som anförde: Herr talman! Vårt valutapolitiska läge har gjort det nödvändigt att vidtaga åtgärder i syfte att begränsa importen av varor från utlandet och åtgärder för att utöka exporten för att därigenom åstadkomma bättre jämvikt i handelsbalansen. Importspärren och kafferansoneringen äro således åtgärder i valutabesparande syfte, under det att man med pappersransoneringen syftar till att åstadkomma tillförsel av valutor, främst då dollar.

Det synes då jämväl nödvändigt att även på annat sätt se till att vårt valuta-innehav ökas. Detta kan ske även genom att fulla världsmarknadspriser uttagas på våra exportvaror. Så har icke skett beträffande våra största exportartiklar, trä och produkter därav. Sålunda ha sedan krigets slut exportörerna av papper och pappersmassa på grund av gällande bestämmelser på området icke kunnat tillföra landet valutor i den utsträckning som varit möjlig, därest fulla världsmarknadspriser uttagits. Först de senaste dagarna synes en överenskommelse mellan regeringen och exportörerna träffats, varigenom dessa tillåtits uttaga fulla världsmarknadspriser, mot att en viss del av priset avsättes såsom en konjunkturutmättningsfond.

Enligt underrättelser jag erhållit från exportörer av sågade trävaror föreligger en avsevärd skillnad mellan det pris, som tillåtes dem att vid export uttaga, och det pris, som kunde utvinnas på exportmarknaden.

Då denna prisskillnad, enligt vad jag erfarit, utgör inte mindre än ca 140 kronor per standard, är det avsevärda belopp som på detta sätt skänkas bort. Härigenom utnyttjas icke våra möjligheter att importera nödvändiga varor,

Interpellation. (Forts.)

varubristen med därav följande inflatoriska tendenser fortfar och vår handelsbalans blir snedvriden.

Enär jag anser det rådande läget på detta område nödvändigöora förändret av en sådan ekonomisk politik, att alla möjligheter att erhålla utländska valutor böra utnyttjas, får jag hemställa om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern framställa följande fråga:

Är hans excellens herr statsministern villig vidtaga åtgärder, varigenom exportörerna av sågat virke tillåtas uttaga fulla världsmarknadspriser vid export av sågat virke?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutsittet:

nr 98, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 99, i anledning av väckta motioner om beredande av tjänste- och familjepension för föreståndare för icke förenade poststationer; samt

från andra lagutskottet nr 102, i anledning av väckt motion om förbättring av semesterförmånerna för arbetstagare enligt lagen om semester; samt

från jordbruksutskottet:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckt motion; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.10 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 15 april.

Kl. 4 em.

På grund av förfall för sekreteraren tjänstgjorde undertecknad, jämlikt herr talmannens förordnande, vid protokollet.

§ 1.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, med förslag till byggnadsstadga.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 202, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 210, angående lantmäteriersonalens organisation och avlöningsförhållanden m. m.; samt

till statsutskottet propositionen, nr 213, med begäran om bemyndigande att träffa avtal med Malmö stad angående villkoren för överföring å Malmö stad av det tryckande registret för staden.

§ 3.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 10—12, statsutskottets utlåtanden nr 5 och 45—51, bankoutskottets utlåtanden nr 21—24 samt 29 och 30, första lagutskottets utlåtanden nr 22 och 25, andra lagutskottets utlåtanden nr 19 och 20, jordbruksutskottets utlåtanden nr 17—19 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 3—5.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Jonsson* i Skedsbygd vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern, angående beredande av möjlighet för exportörer av sågat virke att uttaga fulla marknadspriser vid export av sågat virke.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Interpellation Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Henriksson**, som anförde: Herr talman! Flytkapitalbyrån började sin verksamhet i mitten av år 1945. Bland de företag, som stått under flytkapital-

Interpellation. (Forts.)

byråns förvaltning eller kontroll, befinner sig AB Svenska Strebelverken i Västervik. Genom tillkännagivande i Post- och Inrikes Tidningar nr 31 av den 7 febr. 1947 utbjöds Strebelverken till försäljning av flykttkapitalbyrån. Enligt meddelande i dagspressen för några dagar sedan hade vissa förslag rörande försäljningen av tidigare tyskägda företag, däribland Strebelverken, inlämnats till Kungl. Maj:t.

Enligt vad jag erfarit träffades den 1 dec. 1945 ett avtal mellan Strebelverken och Kooperativa förbundet, genom vilket Strebelverken förband sig att under en tid av tio år leverera hela sin produktion, som består av värmepannor, till K. F:s dotterföretag Gustavsbergs fabriker. Det torde vara uppenbart att spekulanter, som kunna ha stort intresse av att förvärva Strebelverken med dess anläggningar, måste avskräckas av det långfristiga avtal, som helt binder dispositionen av företagets produktion. Avtalet kommer att verka sänkande på företagets realisationsvärde, och Kooperativa förbundet erhåller en förmånsställning såsom köpare utan konkurrens.

Under återopande av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens utrikesministern få framställa följande frågor:

1. Äger det sin riktighet att flykttkapitalbyrån godkänt det mellan Strebelverken och Kooperativa förbundet träffade 10-åriga leveransavtalet?
2. Anser Eders Excellens att detta avtal överensstämmer med de ekonomiska intressen flykttkapitalbyrån har att bevaka?
3. Finns det några möjligheter att befria Strebelverken från den belastning leveransavtalet utgör, innan försäljningen av företaget fullföljes?

Denna anhållan bordlades.

§ 6.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **Sefve**, som yttrade: Herr talman! Sedan lång tid tillbaka har Föreningen *Interpellation.* för barnbespisning och skollovskolonier i Göteborg ordnat sommarvistelse på landet för stadens barn. Dessa ha mottagits i föreningens barnkolonier till ett avsevärt antal — vissa år ända till 1 800 st. Förra året var siffran 1 520, i år beräknas den till omkring 500. Orsaken till denna beklagliga minskning uppges vara, att socialstyrelsen uppställt sådana villkor för koloniverksamheten, att denna för kommande sommar ej kan bedrivas i på långt när önskvärd omfattning.

Socialstyrelsens socialvårdsbyrå har den ²⁶/₇ 1945 utgivit en broschyr: »Råd och riktlinjer för barnkoloniverksamhet», som innehåller åtskilliga säkerligen goda anvisningar och anger, hur kolonierna enligt socialstyrelsens mening böra vara beskaffade. Där står exempelvis: »Kolonibyggnaden, som icke bör vara avsedd för mer än högst 35 barn, när det gäller barn i skolåldern, och högst 25 barn i förskoleåldern, o. s. v. Sovsalarna, som helst böra ligga åt söder, böra innehålla en luftkub av omkring 9 m³ per barn. Golvytan bör helst upptaga 3,6 m² per barn. För småbarnen i åldern 4—6 år torde det lämpliga antalet ligga mellan 20 och 25 barn. För större barn torde det lämpliga antalet vara högst 30—35 barn per koloni.»

Endast i ett fåtal avseenden finnas direkta påbud formulerade, t. ex. »Ett rymligt lekrum måste finnas».

Ehuru anvisningarna således äro mycket mjukt formulerade, uppges det emellertid, att socialstyrelsen tillämpat dem mycket rigoröst. Till kolonier, som exempelvis ha en golvyta per kolonibarn av 3,4 m² och en luftkub av blott 8,8 m³ i stället för tillrädda 3,6 m² och 9 m³, utbetalas sålunda ej något statsbidrag. »Råd och riktlinjer» utkom i slutet av juli 1945 och skulle således

Interpellation. (Forts.)

tillämpas från och med sommaren 1946. Det visade sig emellertid omöjligt för barnkoloniverksamheten i Göteborg att till denna tid ordna sina kolonier så, att de fyllde socialstyrelsens villkor. Efter åtskilliga för koloniledningen ytterst oroliga månader lät dock socialstyrelsen denna gång nåd gå före rätt och beviljade det sedvanliga statsbidraget.

För instundande sommar synes man dock ej kunna hoppas på sådant tillmötesgående. Som följd härav måste vid vissa av koloniförläggningarna rörelsen läggas ned, och vid andra får barnantalet högst avsevärt minskas. En Hjälpsskolans kolonier i Göteborg tillhörig sommarkoloni, som år 1940 ansågs av socialstyrelsen kunna få ha plats för 40 barn, kan instundande sommar sedan begärda förbättringar åstadkommit ge plats åt blott 15 barn.

Föreningen Hjälpsskolans kolonier har hittills berett sommarvistelse för 100 barn med en personal om 11 heltidsanställda personer. Enligt socialstyrelsens föreskrifter få kolonierna taga emot högst 75 barn, och personalen bör bestå av 15 personer. Driftkostnaden per dag och barn kommer därigenom att stiga från nu kr. 2:20 till kr. 3:20, varvid ingen hänsyn tagits till hyran. Skulle man bygga kolonier i full överensstämmelse med socialstyrelsens råd och anvisningar, måste man enligt uppgift räkna med en driftkostnad av 6 à 7 kronor per barn och dag.

Även om man helt bortser från de ökade kostnaderna i kronor räknat, är det tydligt att i dessa material- och arbetskraftsbristens tider en sådan ökning av anspråken på utrustning och personal i förhållande till antalet barn måste i mycket hög grad förminska möjligheterna att bereda sommarvistelse för de många stadsbarn, som behöva komma ut på landet. Förhållandet synes också bli, att trots ökade kommunala anslag ett avsevärt mindre antal barn än tidigare kan i år beredas sommarvistelse på kolonierna.

Vilka omständigheter det är, som bära ansvaret för denna beklagliga utveckling, vågar jag ej uttala mig om. Enligt vissa uppgifter, som synts i pressen, skulle det sammanhänga med att socialstyrelsen alltför rigoröst tillämpat sina bestämmelser och ej uppmärksammat, att det bästa ofta är det godas fiende. En försvarande omständighet uppges också ha varit, att de lokala myndigheterna ej kunnat erhålla besked från socialstyrelsen om och i så fall för hur många barn statsbidrag komme att erhållas till driften av kolonierna, om de begärda förbättringarna komme till stånd.

Svårigheterna kunna å andra sidan tänkas bero på att de lokala myndigheterna och organisationerna eller de inspektörer, som haft att granska förläggningarna, missförstått socialstyrelsens intentioner.

Hur det än förhåller sig med orsaken till dessa här berörda svårigheter, som förmodligen gjort sig gällande även på andra håll än i Göteborg, vore det i högsta grad önskvärt, om klarhet kunde skapas på detta område, så att de lokala krafterna kunde få veta vad de ha att rätta sig efter. Skulle det vid ett sådant klarläggande visa sig, att de nu tillämpade reglerna mer skada än gagna barnens kolonivistelse, funnes ju alla skäl att snarast möjligt vidtaga lämpliga ändringar av dessa.

Jag ber därför att få till statsrådet och chefen för socialdepartementet framställa följande frågor:

1. Har statsrådet uppmärksammat de förhållanden, som här ovan berörts?
2. Har statsrådet i så fall funnit, att de av socialstyrelsen tillämpade principerna givit i allo goda resultat?
3. Har statsrådet, om så inte varit fallet, för avsikt att vidtaga eller har kanske redan vidtagit åtgärder för att åstadkomma en ändring till det bättre?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.14 em.

In fidem
Per Bergsten.

Onsdagen den 16 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Upplästes följande till riksdagen inkomna skrivelse:

Finlands riksdag har äran inbjuda Sveriges riksdag att genom sina representanter övervara Finlands enkammarriksdags fyrtioårsjubileum i Helsingfors den tjugotredje maj nittonhundrafyrtiosju klockan 14.

På riksdagens vägnar

K. A. Fagerholm

Talman

Urho Kekkonen

Vice talman

Toivo Kujala

Vice talman

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Jag ber att få hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta att för sin del antaga den erhållna inbjudningen, under förutsättning att första kammaren fattar samma beslut. Vidare får jag föreslå att kammaren måtte besluta att vid ifrågavarande tillfälle låta sig representeras av sin talman eller, i händelse av förfall för honom, av den ledamot av kammaren, som talmannen i sitt ställe utser.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 2.

Justerades protokollet för den 10 innevarande april.

§ 3.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare pastor Johan Wiktor Johnsson, född 1894, fr. o. m. 12 april och tills vidare under minst 2 veckor vårdas härstädes för cirkulationsrubbningsintyggas härmed.

S:t Eriks sjukhus den 15 april 1947.

Inga Lindgren,
läkare vid sjukhuset.

Kammaren beviljade herr Johnsson i Stockholm ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare från och med den 12 innevarande april.

§ 4.

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 211, med förslag till byggnadsstadga.

§ 5.

Föredrogs den av herr *Henriksson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående flyktkapitalbyråns godkännande av ett mellan Aktiebolaget Svenska Strebelverken och Kooperativa förbundet träffat leveransavtal, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6.

Föredrogs den av herr *Sefve* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående principerna för beviljande av statsbidrag till barnkoloniverksamheten, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Motion om förbud mot bilder av brottslingar i tidningsreportage m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckt motion angående förbud för landets tidningar att i sina rättegångsreportage införa bilder av brottslingar m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Pettersson** i Ersbacken: Herr talman! Konstitutionsutskottet har hemställt, att här ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Trots denna konstitutionsutskottets inställning vidhåller jag den uppfattningen, att det finns visst fog för motionen. Jag skall nu bara med några korta ord nämna vad som för mig och min kamrat var grundläggande, när vi skrevo motionen.

Det kan icke undgås att man får den uppfattningen, att våra tidningar, i synnerhet då våra middagstidningar, göra för stor affär av brott av olika slag. Den omständigheten att de ta in bilder av alla dessa unga förbrytare och att man kanske också skriver några vackra ord om dem kan locka mången in på brottets bana just för att få figurera på samma sätt.

Den närmaste anledningen till motionen var historien med de s. k. sabbats-sabotörerna, som ju hade så mycket fuffens för sig. Det stod så mycket om dem i tidningarna att man måste anse att de, våra middagstidningar i synnerhet, lade ut texten litet onödigt mycket. Men det var väl i avsikt att få sälja litet flera lösnummer. Jag har här ett tidningsurklipp, som jag anser vara synnerligen belysande för de av mig här påtalade missförhållandena. Urklippet återger ett samtal på en spårvagnsplattform, som en resande åhört och som han skildrar så här — jag ber att få citera: »Två flickor i 17-årsåldern, vilkas språk nog närmast kan karakteriseras som södersnack, på väg till arbetet från Midsommarkransen. Samtalet hördes nog av alla som stod på plattformen.

— Det var synd att Erland skulle åka fast.

— Ja, det tycker jag också, han som jazzade så bra.

— Morsan höll på att få slag när jag talade om att jag kände Erland.

— Varenda tjej sprang ju efter honom, vetja.

— Ja, han är ju så ruskigt snygg.

Motion om förbud mot bilder av brottslingar i tidningsreportage m. m.
(Forts.)

— Jag har klippt ut varenda bild av honom och satt opp ovanför sängen.

— Nää, haru!

— Du har väl inte Social-Demokraten hemma?

— Nä.

— Det var synd, för där fanns det en sån ruskiqt snygg bild av Erland.

Och så klev flickorna av, och vi fick inte höra mer om Erland.»

Detta är bara ett exempel på vad man kunnat tillåta sig i sådant här avseende. Jag har här också en bild från förhöret med rånarna på Östermalm. Den bär följande underskrift: »Rånligan inför skranket: fr. v. 'gangsterbruden', Nils Conny Larsson, Bengt Erik Nilsson och adv. Gårdlund.» Bilden återger dem i vackraste möjliga dager.

Jag har vidare en bild under rubriken: »8-årigt infernoäktenskap bakom dramat i Göteborg.» Det är makarnas bröllofsfoto. En annan bild under samma rubrik visar mordvapnet, en slidkniv av moratyp. Man kan tydligt se hur blodet rinner ned efter eggen.

Med det anförda har jag velat ge belägg för att det finns grund för vår motion, men jag har, herr talman, icke något yrkande att ställa.

Häruti instämde herr *Sundström* i Vikmanshyttan.

Herr **Hallén**: Herr talman! Det kanske kunde vara onödigt att jag yttrar mig här, när nu motionären själv icke velat ställa något positivt yrkande. Det finns heller ingen utsikt till framgång för ett sådant yrkande med hänsyn till det resultat han vill komma till. Det hela stöter också på praktiska svårigheter. Det kan tänkas sådana fall, där en brottsling undgått polisen och där det är av största värde att hans fotografi publiceras i pressen. Vidare är det ju, såsom utskottet framhåller, en mycket ömtålig sak att här liksom tangeras gränsen för tryckfrihetsbestämmelserna.

Jag skulle emellertid vilja begagna tillfället för att i detta sammanhang inför kammaren ge uttryck åt vad säkert många känna inför denna motion. Jag tror att den innebär en sund reaktion, som delas av en stor allmänhet. Det lär, herr talman, icke kunna bestridas, att en viss del av pressen bär ett drygt ansvar för den växande sensationshungern och uppluckringen av rättsbegreppen. Detta är naturligtvis icke bara vissa tidningsalsters fel. Vi veta mycket väl, att när folk stått under intrycket av ett mångårigt krig har det skapats en viss atmosfär, en viss mentalitet som yttrat sig i en stegrad kriminalitet, vars kurva dock brukar sjunka efter krigets slut. Detta förhållande känna vi som sagt mycket väl till. Vidare torde man kunna säga, att vår moderna tid med sitt andrutna livstempo framkallar krav både på spänning och avspänning, också det medverkande till en ökad kriminalitet och sensationshunger. Men även om man medger detta, kan man icke komma ifrån att en hel del av vår tidningspress i rent profitsyfte söker utnyttja läget. Vi minnas från det exempel, som den föregående talaren anförde, nämligen den s. k. lördagsdynamitarden, hurusom detta kulminerade i en veckotidnings smaklösa reklam för en artikel i detta tragiska ämne av brottslingens egen broder. Man kan knappast komma längre i smaklöshet. Vi fingo också se en närbild av dynamitardens sprängladdningar och varjehanda tjuvgods, som han lagt sig till med. Sådant gör intet intryck på vuxna människor annat än möjligen av larvighet, men på unga sinnen verkar det fantasieggande. Men det övergår som sagt till rena larvigheten, när man fotograferar en kvinnlig kontorist på det lager, varifrån ammunitionen stulits, fotograferar henne med ammunitionspaket i famnen och blandar in denna oskyldiga människa. Sådant är inte bara skräckfotografie-

Motion om förbud mot bilder av brottslingar i tidningsreportage m. m.
(Forts.)

ring utan också ett uttryck för en enfald, vartill en del pressfotografer kunna förledas. Det är en vanlig sak att våra bildtidningar uppbygga allmänheten med hela bildserier av brott med alla dessa av pressfotograferna arrangerade mer eller mindre naturliga grepp och ställningar. Man frågar sig: för vilka äro dessa bilder avsedda? Ja, näppeligen för vuxna människor, som finna bilderna falska och larviga, utan för en annan mycket stor och känslig läsekrets, nämligen barn och ungdom. Man behöver bara erinra om med vilken intensitet vissa tidningar, icke bara veckotidningar utan även dagstidningar, till det yttersta exploatera uppgifter om våldtäkt och andra sexuella brott med den beräkningen, att den stora massans nyfikenhet skall kunna evalveras och omsättas i reda pengar. När man läser vissa kvällstidningars löpsedlar, tror man ibland nästan att gamla Sverige förvandlats till ett förbrytarnäste. Gudskelov är det dess bättre ännu icke så. Men skall pressen fortsätta att ensidigt rota i samhällets avskrädeshögar och lämna sådana här skildringar till allmänheten kan det gå därhän i framtiden.

Om herr talmannen medger vill jag beträffande dessa smaklösheter, där veckopressen innehar rekordet men där även vissa dagstidningar följa ganska tätt i spåren, påtala den smakförskämning som i sin tur kan leda till en kriminell inställning, en smakförskämning och en fördumning, som verkar förråande för hela livsstilen och som tusentals av vår ungdom blir utsatt för. Jag tänker icke på det fjantiga fotograferandet av kungahuset, vars medlemmars drag väl numera torde vara kända för större delen av nationen, och icke heller på detta fjäsk för filmdivor och scenens ryktbarheter, som tar sig uttryck i dessa dumma notiser om vederbörandes hobbies, om vad de äta, om hur deras kläder och underkläder se ut och andra dylika fördummande saker, utan på allvarligare ting, nämligen denna hänsynslöshet mot mycken tragik här i livet, som man ofta får se på bilder av mänsklig sorg från begravningar och olyckshändelser och på bilder av lik och trasiga kroppar. Kammarens ledamöter erinra sig nog de där makabra bilderna, som visades i veckopressen efter den tragiska olyckan i jämtlandsfjällen. Där beskrevs det mycket noggrant hur liken lågo, hur vederbörande fallit och hur han dött o. s. v. Av bilderna kunde man få den föreställningen, att pressfotografen flåsat iväg från Stockholm till Jämtland, kommit in som god etta före alla andra och så tagit dessa äkta bilder. Den mäktige chefen för en sådan här koncern säger, att folk vill ha avkoppling. Vad är nu detta för avkoppling? Knappast någon för de stackars efterlevande, som få se dessa makabra bilder, vilka sannerligen icke verka uppfostrande utan nedbrytande på hela livsstilen hos människorna. Jag skulle på tal härom också, herr talman, vilja säga, att smaklösheten i pressen verkar indirekt också upplösande på både rättsbegrepp och annat. Jag skall nämna ett annat exempel. Det hände sig att en skomakare i Fornåsa skulle fylla 105 år. Naturligtvis skulle en bildtidning göra något av detta. Nå, vad gjorde man? Jo, man reste ned, och så smällde man upp en omslagssida, där vederbörande var uppgillrad i en spattig och stel dansställning. Det var förmodligen första och sista gången i sitt liv som han avbildades. Det kan tyckas, att man icke på detta sätt skall skapa en flamsig och flinig bild av ett människoliv. Den mäktige direktören i koncernen är emellertid genast färdig med sin invändning: vänd på sidan, så får ni se den gamle mannen fromt lutad över sin bibel; det är något som alltid uppskattas. Och vänder man vidare, får man kanske se en flock mer eller mindre nakna Hollywooddamer. Man kan tillhandahålla vad som helst, pornografi och allt som människorna önska i bästa rotogravyr!

Ärade kammarledamöter! Vad kan göras mot allt detta, mot allt detta kri-

Motion om förbud mot bilder av brottslingar i tidningsreportage m. m.

(Forts.)

minella och taktlösa, mot denna fliniga och andetomma livsstil? Det är klart att man varken kan eller får tillgripa censur eller restriktiva åtgärder i fråga om vår tryckfrihet. Det finns bara ett medel, och det är att riksdagens samtliga partier genom sina ungdomsorganisationer, från ungsvenskarna till kommunisterna, gemensamt sätta i gång en bojkott av dylika pressalster. Jag är övertygad om att alla dessa tidningar, de må vara veckotidningar eller dagstidningar, som genom referat och smaklösa foton och sin sensationsvädjande fördumning förgifta stora grupper av vår ungdom, äro känsliga för en sådan bojkott. Det är faktiskt det enda vapen som biter.

I detta anförande instämde herrar *Hall* och *Lindholm*, fru *Eriksson* i Hallstahammar, fru *Humla*, fröken *Öberg*, fröken *Olsson*, fru *Gustafson* samt herr *Jacobson* i Vilhelmina.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Herr statsrådet *Gjöres* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 214, angående godkännande av en mellan Sverige och Danmark träffad överenskommelse rörande det svensk-danska varuutbytet;

nr 215, angående anslag till avsättning till försäkringsinspektionens fond;

nr 216, angående anslag till kostnader för ritningar m. m. till en ny statsisbrytare; och

nr 218, angående bidrag till vissa erkända alkoholistanstalter för täckande av förluster under åren 1940—1945.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående skyldighet för ordförande i valnämnd att i vissa fall insända ansökningar om utdrag ur röstlängd till länsstyrelsen.

Motion angående skyldighet för ordförande i valnämnd att i vissa fall insända ansökningar om utdrag ur röstlängd till länsstyrelsen.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde

Herr **Fröderberg**: Herr talman! Varje höst ett allmänt val förekommit, har man fått läsa i tidningarna om ett och annat fall — de flesta komma icke till offentligheten — då vederbörande icke följt vallagens bestämmelser om fullmakt för äkta make eller en annan som röstning genom posten. De i detta avseende utfärdade bestämmelserna äro naturligtvis till för att följas, men många anse att det hela icke är så kinkigt. De må kanske icke dömas så hårt, som bruka gå omkring i gårdarna för att såsom föreningsombud se till att så många som möjligt utöva sin rösträtt. Däremot bör man naturligtvis ha rätt att fordra absolut rättfärdighet, om jag så får uttrycka mig, av valnämndsordförandena. Icke alla av dessa ha dock förstått innebörden av lagens bestämmelser, men det finns också en och annan som tycker att det icke är så kinkigt att bestämmelserna följas. Enligt dessa skall den, som vill rösta på annan ort genom posten, infinna sig hos valnämndsordföranden för att av denne få ett kuvert, (röstlängdsutdrag) som han kvitterar. Men han kan också skriftligen begära, att fullmaktskuvertet (utdraget) sändes till honom eller annan namngiven person. Ofta är det en meningsfrände inom vederbörandes parti, som då får det och översänder detta jämte en valsedel. Jag känner flera fall, då det förekommit, att en valnämndsordförande, i förlitande på att dessa skriftliga ansökning-

Motion angående skyldighet för ordförande i valnämnd att i vissa fall insända ansökningar om utdrag ur röstlängd till länsstyrelsen. (Forts.)
 ar ej behöva insändas till länsstyrelsen, lämnat ut sådana valkuvert för post-röstning utan att det funnits skriftlig ansökan därom.

Jag har påtalat detta därför att jag velat ha ett litet förtydligande i vallagen. Ett sådant kan göras så enkelt, att det kan rymmas på en enda rad. Det står nu, att alla som få dessa fullmaktskuvert skola föras upp på en förteckning enligt av Konungen fastställt formulär. Varför kunde man icke där få ett tillägg om att såväl ansökningar som förteckning samtidigt med röstsedlarna och vallängden insändas till länsstyrelsen? Då skulle länsstyrelsen kunna kontrollera, att de kuvert, som icke direkt kvitterats av dem som skola ha dem, icke utfärdades i andra fall än där det föreläge skriftlig ansökan och att på denna ansökan stode angivet, till vem dessa fullmaktskuvert skulle lämnas.

Jag kan naturligtvis icke yrka bifall till motionen. Ingen har reserverat sig, och ingen formulering för yrkande finnes. Men jag tycker att, då det icke skulle kosta mera, det är egendomligt, att man icke kan få detta lilla tillägg, varigenom man förhindrar att sådant som jag påtalat försiggår.

Någon kan ju säga, att detta kan ordnas genom att man överklagar valet hos länsstyrelsen. Då blir det givetvis en undersökning, och valet blir upphävt. Visst går det att göra så. Men vi veta alla, att om ett val överklagas, så blir det, även om klagomålen äro befogade, ovilja mot den som klagat och även mot det parti han tillhör. Det blir mycket knot när man skall gå till val en andra gång. En lag är ju aldrig fullkomlig från början; man upptäcker alltid små luckor och blottor. Men när man upptäcker sådant, tycker jag att det vore naturligt att rätta till det, så att sådana fel icke vidare behövde förekomma.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om municipalfullmäktigevalens sammanförande med landstingsmänna- och kommunalfullmäktigevalen till en förrättning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Anslag under riksstatsens femte huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48, såvitt avser anslagen inom det nya socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—43.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 44, angående bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård.

Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag har vid denna punkt låtit anteckna en blank reservation. Som kammaren ser har utskottet icke sagt något annat än att det tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag. Kungl. Maj:t har föreslagit att bidrag skall utgå efter hittills tillämpade normer.

Nu är den halvöppna barnavården en rätt gammal institution. Den har kommit till i städer och samhällen, i början för att taga hand om barn som icke hade lekplatser eller vilkas mödrar icke hade tid att taga vård om dem. Man kanske kan säga, att det var i rent uppfostrande syfte som detta blev ordnat. Sedermera har det utvidgats. När det gäller att hjälpa förvärvsarbetande mödrar under deras arbetstid med vården av deras barn ha barnhemmen fått en stor uppgift. Detta är särskilt fallet nu, när arbetsmarknaden är så ansträngd och så stora krav ställas på den kvinnliga arbetskraftens utnyttjande.

Sedan utskottet skrev sin motivering har man emellertid blivit uppmärksamgjord på att de regler, som nu tillämpas, kanske äro sådana, att de nästan förfela sitt ändamål. I en insändare i en tidning talas om hur barnhemmet av detta slag är ordnat i Halmstad. Enligt socialstyrelsens bestämmelser är maximiantalet barn 30 per barnhem, men den organisation, som skall sköta dessa barn, sysselsätter, uppges det, sammanlagt 15 kvinnor. Jag har genom myndigheterna i staden tagit reda på hur det ligger till. Det kanske är litet överdrift i denna tidningsinsändare, men icke så värst mycket. Det är så att anstalten är överbelastad; den har 41 barn att taga vård om och dessutom några barn i s. k. barnskola. Men uppgiften om antalet anställda är riktig; det är 15 stycken förutom extra hjälp. Det är klart att det för med sig mycket betungande kostnader att under sådana förhållanden taga hand om dessa barn, och nettobehållningen blir liten eller ingen. En vårdare till $2\frac{1}{2}$ barn gör ju att endast en frigöres viss tid å dagen.

Jag ifrågasätter, om icke Kungl. Maj:t kunde uppmärksamma detta och gå in för enklare bestämmelser, så att dessa barnhem kunde mera komma till sin rätt. Det är, herr talman, för att framföra detta jag begärt ordet.

Sedan är det en omständighet till som jag vill framhålla. Sedan 1942 ha upprättats s. k. jordbruksdaghem. De ha tillkommit för att mödrar i förvärvsarbete på landsbygden skola ha någon möjlighet till barnens omhändertagande under arbetstiden. Några klara bestämmelser blevo i början icke utfärdade, utan det har fått gå liksom på försök. Det var arbetsmarknadskommissionen som först reglerade denna verksamhet; sedan har den, år 1944, övergått till socialstyrelsen. Enligt ett cirkulär, som jag fått från socialstyrelsen, gjorde

Bidrag till driften av anstalter för halvöppen barnavård. (Forts.)
 arbetsmarknadskommissionen en kontrollerande undersökning av dessa jordbruksdaghem. Det framgick vid denna kontroll, att de voro av mycket skiftande karaktär och att de i en del fall voro ganska undermåliga.

Nu säger socialstyrelsen i sitt cirkulär, att landsbygdens barn icke böra bli sämre ställda än städernas. Det kan man naturligtvis helt och hållet instämma i. Men där är det kanske ett litet »men». Det gäller alltså dessa tillfälliga barnhem som äro öppna under säsongarbetet. Det är alldeles självklart, att man för dem icke kan uppställa så stränga regler som när det gäller barnhem av permanent karaktär i städer och samhällen, utan man måste gå fram efter litet enklare linjer. Det säger socialstyrelsen också. Men så uttalar den, att vissa krav ändå måste bestämt ställas. Det är för det första, att personalen i dessa hem skall skärmbildfotograferas. Det är vidare, att barnen skola läkarundersökas dels före säsongen och dels efteråt. Ytterligare måste föreståndarinnan för hemmet äga någon praktisk erfarenhet i barnavård o. s. v.

Nu kan man kanske tycka, att dessa bestämmelser icke äro strängare än att de böra kunna efterlevas. Men jag är icke säker på att detta är möjligt, ifall barnhemmen skola komma till sin rätt. Jag minnes behandlingen i statsutskottet den gång, när denna sak lades upp. Då voro vi fullständigt på det klara med att om detta skulle bli till något verkligt gagn måste man gå fram på ett ganska enkelt sätt och så, att man skaffade ganska små upptagningshem. Dessa måste ordnas så, att vederbörande husmoder, när hon for till sitt arbete, kunde taga ungen på cykeln, cykla till daghemmet, lämna den där och taga den tillbaka, när hon återvände från arbetet. Det kunde då icke få vara långa vägar till dessa jordbruksdaghem, enär då det hela bleve förfelat.

Vi voro också på det klara med att man skulle gå fram så, att man sökte i bygden finna en något äldre människa, som icke själv kan vara borta i förvärvsarbete men har det snyggt och ordentligt och är fullt kompetent att om dagen taga hand om några barn och giva dem mat o. s. v. Ett sådant hem borde godkännas blott för kortare tid. Jag tror emellertid icke att, enligt de regler socialstyrelsen fastställt, det är möjligt att godtaga sådana enkla hem. Det är detta som gjort, att denna anordning icke kommit till sin rätt. Det är bara i Skåne och på några andra platser som den tillämpas. Jag känner till en plats, där den tillämpats, men där har driften blivit mycket dyr. Rätt stor personal skulle vara anställd, och barnen skulle hämtas i bil och köras tillbaka till hemmen i bil. Man kan väl icke gå till väga på det sättet, om detta skall bli till något verkligt gagn.

Anledning synes mig föreligga att här göra en översyn och söka få fram enklare bestämmelser, så att de som verkligen behöva ha tillgång till dessa daghem också kunna utnyttja dem.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 45.

Utskottets hemställan bifölls.

*Fria resor
för barn.*

Punkten 46, angående fria resor för barn.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under femte huvudtiteln (punkten 98) föreslagit riksdagen att till Fria resor för barn för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kamaren av fru *Svenson* och herr *Wahlund* (I: 72) och den andra inom andra

Fria resor för barn. (Forts.)

kammaren av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.* (II: 137), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta slopa nu gällande förmögenhetsgräns för rätt till fria resor för barn och husmödrar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

- a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till Fria resor för barn för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor,
- b) besluta avslå motionerna I: 72 och II: 137.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Gränebo*, *Heiding*, *Rubbestad* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

- a) med — — — 4 000 000 kronor,
- b) med bifall till motionerna I: 72 och II: 137 besluta, att vad som stadgats om särskild förmögenhetsgräns för rätt till fria resor för barn och husmödrar skulle upphöra att gälla.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Rubbestad**: Herr talman! Jag skall icke länge uppehålla kammarens tid. Men som kammarens ledamöter finna, är en reservation fogad vid utskottets utlåtande på denna punkt. Frågan är icke ny. Då vi i fjol fastställde de nya grunderna, var det mycket delade meningar om den avvägning som skedde. Det är ju så, att vårdare, barn och vissa husmödrar kunna få resa på statens bekostnad. Villkor är emellertid, att man icke får ha högre beskattningsbart belopp än 2 500 kronor, och ingen, som har mera än 20 000 kronor i förmögenhet, får rätt till dessa fria resor. Det är denna sista bestämmelse om en förmögenhetsgräns på 20 000 kronor som vi reagerat mot. Särskilt gäller detta för landsbygdens del.

Jag är fullt medveten om att där förmögenheten ligger i reella penningar kan man nog resonera så, att det är icke rimligt att de som ha mer än 20 000 kronor skola ha fria resor. Men annorlunda ställer sig saken när förmögenheten ligger nedlagd i en fastighet och de inventarier som finnas på gården. Dessa kunna icke tagas i anspråk för att bereda kontanta medel. De äro ägarens arbetsredskap, om man så får säga, för att han skall kunna skaffa sig sitt uppehälle. Det är just av den anledningen som jag anser denna gräns orimlig. Denna bestämmelse har blivit ännu mera hård genom de i fjol verkställda upp-taxeringarna, då både fastigheter och inventarier höjdes betydligt. Det gör, att det blir en hel grupp, som icke kan komma i åtnjutande av dessa förmåner, trots att deras inkomster äro mycket små.

Jag tror därför, att det skulle vara riktigt, om riksdagen ville gå på den linje reservanterna föreslå, nämligen att slopa bestämmelsen om förmögenhetssparren. Jag tror icke att man behöver befara, att det för staten blir så stora utgifter, om man tar bort denna spärr. Ty det är faktiskt så, att med den brist på arbetskraft som förefinnes, är det redan nu oerhört svårt för dessa husmödrar att komma i åtnjutande av semester. Man skall icke lägga ytterligare band på dem genom denna spärrgräns.

Jag hemställer med detta, herr talman, om bifall till den reservation, som på denna punkt avgivits av herr *Gränebo m. fl.*

Häruti instämde herr *Andersson* i Dunker.

Fria resor för barn. (Forts.)

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! 1942 begärde jag i en motion, att förmanen av fria resor för barn skulle utsträckas vidare än vad som var avsett från början, då den endast skulle gälla städer och samhällen med över 8 000 invånare. Jag ansåg, att den gränsen skulle slopas och att i fråga om dessa fria resor hänsyn skulle tagas icke bara till bostadsorten utan också till behovet samt att de skulle komma även landsbygden till del. Glädjande nog har denna fråga nu kommit i ett annat läge än det vari den från början befann sig. Första gången jag hade motionerat i ärendet, skrevs det i tidningarna, att den motionen var nästan den fräckaste som avlämnats i riksdagen. I motionen begärdes dock bara lika ställning för landsbygden som för städernas barn. Men nu ha vi kommit i det läget, att man börjat förstå, att även barnen på landsbygden behöva rekreationsresor och att landsbygden bör intaga en med städerna likvärdig ställning.

Emellertid har man dragit upp en gräns i fråga om förmögenhet. Jag frågar: när vi ha kommit så långt, att vi börjat slopa behovsprövningen i de flesta stora frågor, varför skola vi då behålla den på detta område? Jag tycker, att den är färdig att avskrivas. Man bör icke längre säga, att den eller den förmögenheten skall utgöra hinder. Många skäl kunna åberopas härför, bland annat att det är svårt att draga sådana gränser. Men frågan behöver även en viss mognad. Första gången frågan var före var min vän Eriksson i Stockholm mycket ivrig mot min motion. Jag gläder mig, att hans ställning nu är en annan. Även i fråga om behovsprövningen blir det nog en justering.

Det finnes ingen annan möjlighet än att yrka bifall till reservationen samt uttala förhoppningen, att behovsprövningen i fråga om de fria resorna för barn skall kunna helt och hållet slopas.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den föregående ärade talaren erinrade om hurusom man inom riksdagen tidigare tvistat rörande omfattningen av rätten till fria resor för barn och husmödrar. Jag vill emellertid erinra om att tvisten huvudsakligen gällt, vilka orter som skulle vara berättigade till att få del av detta resebidrag. Det torde vara ganska självfallet, att när en verksamhet är under utbyggnad, måste man gå sakta fram och genomföra förmånerna undan för undan. Det är således inte någon som helst anledning till förvåning att vi nu, fem år efter det man började verksamheten, utökat den på ett sätt, som man knappast kunde föreställa sig vara möjligt, när man allra först började med saken.

Jag vill också erinra om att anledningen till att man tidigare gått fram med mycket stor försiktighet har varit, att kommunikationsmedlen, som skulle användas för dessa resor, varit otillräckliga. Jag tycker således inte, att den detalj, som vi nu i dag behandla, har något sammanhang med den successiva utbyggnad av organisationen, som skett under årens lopp.

Nu skilja sig de ärade reservanterna ifrån utskottets majoritet allenast i ett avseende, såsom redan har anförts av den förste ärade talaren i denna debatt, nämligen att man vill slopa den gräns för rätten till fria resor, som ligger däri, att personer som ha en förmögenhet på 20 000 kronor efter nu gällande bestämmelser undantagas från rätten till dessa resor. Jag vill då erinra om att de ändringar, som genomfördes i rätten att komma i åtnjutande av dessa resebidrag, som nu gälla, genomfördes så sent som under föregående års riksdag och sålunda ännu inte varit i tillämpning under ett helt budgetår. Det måste väl då anses vara alldeles för tidigt att ånyo genomföra ändringar i dessa bestämmelser. Dessutom kan man ju räkna med att de förändringar på skattelagstiftningens område, som nu ställas i utsikt och som komma att genomföras under denna riksdag, komma att medföra såsom en

Fria resor för barn. (Forts.)

nödvändighet att man framdeles omarbetar frågan om rätten till bidrag för sociala ändamål, inte bara beträffande dessa resor för barn och husmödrar utan även beträffande social hjälp i övriga detaljer, och då måste detta vara ett ytterligare skäl för att icke nu i år göra några ändringar i dessa bestämmelser. Utskottsmajoriteten har också framfört dessa båda skäl såsom huvudargument mot ett bifall till de föreliggande motionerna. Jag tycker för min del, att dessa skäl äro så starka, att jag inte ytterligare behöver utveckla dem, utan jag ber att med vad jag har anfört och med hänvisning till utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rubbestad: Herr talman! De av herr Eriksson i Stockholm anförda skälen, att det var så sent som i fjol som nu gällande regler infördes och att det väntade skatteförslaget skulle medföra ändrade grunder, som skulle vara ett hinder för att nu genomföra en ändring, tycker jag knappast äro bärande. Frågan kommer ju nämligen varje år under riksdagens prövning, och det är självklart, att om det inträffar förhållanden som påkalla en ändring, är det mycket lätt att varje år undan för undan få bestämmelser som anpassas till det uppkomna läget. Jag för min del anser, att om man vill ha rättvisa i detta system — och rättvisekravet blir bättre tillgodosett, om man följer reservationen — så är det ingen anledning att gå på utskottets förslag utan i stället ansluta sig till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 46:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Rubbestad begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 46 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i ifrågavarande punkt.

Punkterna 47—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 54 och 55.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

Fria resor för barn. (Forts.)

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor om befrielse från ersättningsskyldighet;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till bidrag till avlöning åt landsantikvarier jämte i ämnet väckta motioner;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid läroanstalterna för blinda m. m.;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för kontrollen över sparbankerna; och

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg å vissa livräntor m. m. i anledning av olycksfall eller yrkessjukdom.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang. rundradion i Sverige.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rundradion i Sverige jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 41 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 31 januari 1947, lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av 1943 års rundradioutrednings betänkande angående rundradion i Sverige, dess aktuella behov och riktlinjerna för dess framtida verksamhet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft ett antal motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Adolfsson m. fl.* väckt motion, II: 335, hade yrkats, att principen om rundradiorörelsens självförsörjning måtte med hänsyn till rundradions ställning i samhället avvisas; att licensavgiften således icke borde höjas, alternativt att eventuella förslag från Kungl. Maj:t om förändringar beträffande licensavgiftens belopp måtte bli beroende av riksdagens avgörande; att i radiotjänsts styrelse måtte ingå en representant från vardera av de i riksdagen representerade partierna; att rundradiorörelsen måtte i ekonomiskt avseende frigöras från telegrafstyrelsen och överflyttas till ecklesiastikdepartementet; att programtid för kommersiell reklam icke måtte överlätas; samt att de i motionerna anförda synpunkterna beträffande rundradions funktion måtte beaktas vid den ifrågasatta tekniska, organisatoriska och programmässiga utbyggnaden av rundradiorörelsen.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i sin motivering anført,

II. att motionerna I: 224 och II: 334 samt II: 333 måtte anses besvarade med vad utskottet anført,

III. att motionen II: 335, i den mån den icke kunde anses besvarad med vad utskottet anført, icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Adolfsson**: Herr talman! Om det varit en liten fråga rörande rundradiorörelsen, som utskottet hade haft att yttra sig om, skulle utskottsutlåtandets korthet varit berömvärd, men då det i stället rör sig om en mycket, mycket stor fråga, är det nästan klandervärdt att utskottet här lämnat åt sidan en hel del i förevarande sammanhang särskilt betydelsefulla frågor.

Som vi se av utlåtandet har utskottet i stort sett bara yttrat sig om tek-

Ang. rundradion i Sverige. (Forts.)

niska och organisatoriska problem i samband med rundradiorörelsen och dess utveckling. Därav följer att t. ex. självförsörjningsfrågan inte har ställts in i sitt rätta sammanhang på sätt vi försökt göra i den motion som vi avlämnat. Om utskottet hade gjort sig mödan att en liten smula betänka, vilka funktioner rundradion i vårt land bör fylla, hade utskottet också tvingats att taga självförsörjningsprincipen under förnyat allvarligt och ingående övervägande. Som vi säga i vår motion sammanhänger denna sak intimt med frågan om vilka funktioner radion anses bära fylla. Avser man att rundradion på ett önskvärt sätt skall sköta samhällliga uppgifter, måste därav följa, att det inte bör slås fast att rundradiorörelsen skall vara självförsörjande, d. v. s. att rundradiorörelsen i princip skall i ekonomiskt avseende drivas som ett affärsföretag. Det förefaller för övrigt, som om självförsörjningsbegreppet har hela tiden mycket grovt misstolkats. Självförsörjning bör väl i rimlighetens namn innebära, att rundradion skulle få behålla de penningmedel, den får via licenserna. Så har ju inte alls varit fallet. Radiorörelsen har fått behålla bara en liten del eller jag kanske skall säga en del av de influtna licensmedlen, och rundradiorörelsen har således varit ett skatteobjekt. Därmed har man givit ett politiskt tillhygge åt alla dem som innerst inne mer än gärna se att de indirekta skatterna svälla ut till den direkta beskattningens förmån. När det nu är fråga om att rundradion skall så småningom tekniskt och organisatoriskt förbättras, vilket utredningen förutser och förutsätter, först då vill man knäsattna den princip, som tidigare tillämpats endast i ord. För all del, vill man — vilket utskottet tydligen vill — betrakta rundradiorörelsen här i landet närmast som en kommersiell historia, kan ju denna princip om självförsörjning till nöds godtagas, men endast till nöds. Men vi för vår del envisas med att framhålla rundradion som en betydande kulturinstitution och som en självständig konstart; vi vilja dessutom framhålla, att dessa särdrag bära bli mycket mera utpräglade än vad de nu äro. I detta avseende skulle jag för övrigt också vilja hänvisa till vårt partis kulturprogram, som också ägnar radion intresse, varvid jag inskränker mig till att citera blott följande: »Radion är i det moderna samhället ett av de allra viktigaste instrumenten för opinionsbildning och upplysning. Redan märkbara tendenser till vidgat samarbete med folkrorelserna och bättre återspeglning av samhällslivet i programmen måste understödjas. Radions uppgifter i folkbildningens och det samhällliga uppbyggnadsarbetets tjänst är särskilt viktiga. En omfattande teknisk utbyggnad av radion är nödvändig. Radions artister måste garanteras en ställning som självständiga kulturarbetare, radion erkännas såsom skapare av en självständig konstart och dess standard höjas genom väsentligt ökade anslag.»

Vill man erkänna rundradiorörelsen såsom en självständig konstart, såsom vi här sagt, och som ett viktigt instrument i en samhällelig, demokratisk fostran, måste man också erkänna oriktigheten av att radions funktionsduglighet och dess vidare utveckling skall vara beroende av att den ekonomiska ramen har gjorts för snäv eller av hur stora licensbelopp som inflyta. I detta sammanhang men endast parentetiskt skulle jag också vilja säga, att en licenshöjning med en femma naturligtvis betyder mycket mera för den fattige ute i bygderna än vad den betyder för den rike. Denna matematiska s. k. rättvisa är ju ingen rättvisa alls, och den borde allra minst tillämpas, när det gäller kostnaderna för en institution, som borde utvecklas på ett sådant sätt som jag här i allra största korthet har antytt.

Jag tycker, att man har inte så mycket att vara utskottet tacksam för i detta sammanhang, men jag får väl ändå säga, att man får vara tacksam för att utskottet gått motionärerna så långt till mötes, att det uttalat sig för att licensavgifterna inte bära höjas utan att riksdagen får taga ståndpunkt till denna

Ang. rundradion i Sverige. (Forts.)

fråga. Därmed ges ju också ett förnyat tillfälle för riksdagen att taga ståndpunkt till själva principfrågan, men när utskottet talar om den tid, då licensavgifterna måste höjas, då är därtill bara att tillägga, att utskottet inte har lämnat någon som helst bevisning varför licensavgiften ovillkorligen måste höjas.

I vår motion — den kommunistiska motionen — har framhållits, att sakkunskapen inom Radiotjänsts styrelse borde kompletteras med även politisk sakkunskap, och det är detta som föränlett så stora debatter i de borgerliga tidningarna under den sista tiden, där man även förklarat att det är fråga om att tillföra Radiotjänsts styrelse politiska kommissarier. Vi föreslog i anslutning till detta förslag, att i denna styrelse skulle ingå också en representant för vart och ett av de i riksdagen representerade politiska partierna, och av en anledning, som jag inte här skall diskutera, blevo en del högertidningar mycket nyttra och glada över utskottets utlåtande på denna punkt. Utskottet säger nämligen så här: »Det är enligt utskottets mening av vitalt intresse, att rundradion framgent liksom hittills hålles politiskt neutral. Utskottet kan följaktligen icke tillstyrka det i motionen II: 335 framförda förslaget om att i Radiotjänsts styrelse skulle ingå en representant från ett vart av de i riksdagen representerade politiska partierna.»

Utskottet tycks ha mycket allvarligt missuppfattat den här saken. För det första har radion i Sverige tidigare inte varit partipolitiskt eller klasspolitiskt neutral. Det tidigare utestängandet av ett riksdagsparti, det kommunistiska, har t. ex. inte varit något uttryck för partipolitisk neutralitet utan tvärt om för partipolitiskt ståndpunktstagande, och därtill kommer det klasspolitiska ståndpunktstagandet, som tidigare varit så starkt markerat i svensk radio, fastän betydande förändringar på senare tid ha inträffat, glädjande förändringar. För det andra ha vi syftat till att åstadkomma den impulsgevande förnyelse, som utskottet i annat sammanhang talar om, genom att den politiska sakkunskapen får göra sin röst hörd vid programval och vid allmän programinriktning. Och för det tredje syftar vårt förslag till att åstadkomma just partipolitisk neutralitet. Vi ha inte föreslagit någon gallring bland de i riksdagen representerade partierna, utan vi föreslå att samtliga i riksdagen representerade partier komma med, såsom ju fallet är i viss mån t. ex. i Danmark, där arrangerandet med ett radioråd har slagit väl ut. Detta radioråd, som kan ge bindande besked, är ju en instans som utifrån principiella ståndpunkter bedömer vissa frågor, bland annat sådana frågor som hänskjutas till detta råd. Rådet består av representanter för lyssnarorganisationerna och för den danska regeringen, och i rådet ha dessutom säte och stämma representanter från vart och ett av de i den danska riksdagen representerade partierna. Så långt jag har kunnat följa den danska radion har jag icke kunnat finna, att detta har befrämjat partipolitisk oneutralitet, utan att det i stället har befrämjat en partipolitisk neutralitet. Politiska frågor behandlas numera lyckligtvis ganska ofta i den svenska radion, varvid den tidigare partipolitiska oneutraliteten varit ganska litet markerad eller knappast markerad. En garanti för att det skall bli verklig och varaktig partipolitisk neutralitet bör väl ligga i att vårt förslag om riksdagspartiernas representation i styrelsen eller, varför inte, i ett radioråd genomföres. Vi ha aldrig påstått annat än att rundradion borde vara partipolitiskt neutral. I vår motion skriva vi så här:

»Att rundradion skulle ta ensidiga partipolitiska ståndpunktstaganden kan inte förutsättas. — — — Eftersom vi anse, att rundradion bör i största möjliga utsträckning göra en positiv insats i en demokratisk samhällsutveckling, så följer därav, att vi anse, att det skulle vara till stor fördel, att Radiotjänsts styrelse hade denna politiska sakkunskap till sitt förfogande.»

Ang. rundradion i Sverige. (Forts.)

Eftersom alltså vårt förslag syftar till verklig partipolitisk neutralitet, hänger motiveringen för statsutskottets avslagsyrkande fullständigt i luften, ty man menar väl ändå inte, att radion skall stå helt främmande för de politiska problem och frågeställningar som ständigt dyka upp och som intressera det svenska folkets stora massa.

Vad slutligen angår vårt förslag, att rundradion skall sortera under eklestistikdepartementet, förstår jag utskottets avslagsyrkande. Sådan utskottets inställning är till frågan om rundradions funktion och allmänna ställning i det svenska samhällslivet var knappast något annat att vänta än ett avslagsyrkande. Den däremot, som vill att rundradion skall vara en framträdande kulturinstitution, vilken uppfattning tydligen starkt markerat utredningen, finner naturligtvis radions nuvarande departementshemvist orimlig. Jag är emellertid angelägen om att understryka, att mitt uttalande inte är avsett att innebära någon kritik mot departementschefens inställning till rundradiorörelsen, utan det innebär endast ett betonande av att rundradiorörelsen bör sortera under det departement, som har till uppgift att vårda de kulturella angelägenheterna i vårt land.

Herr talman, den föreliggande frågan gäller ju ett riksdagens yttrande till Kungl. Maj:t, och eftersom jag skulle önska, att i detta yttrande infogas de synpunkter vi framfört i vår motion, ber jag att få yrka bifall till motionen II: 335.

Herr Åkerström: Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet kan sägas innehålla mer än vad som framgår av texten. Det är uppenbart, att vi här ha att ta ställning till ett spörsmål av synnerligen stor räckvidd. Rundradion har nu varit i verksamhet i två decennier, och man har vid skilda tillfällen debatterat värdet av denna verksamhet. Det föreliggande förslaget avser riktlinjer för den framtida verksamheten. Det är resultatet av en utredning som föreslagits i motioner och som sedan tillkallats på vederbörande departementschefs initiativ. Utredningen har gjort vissa rekommendationer om rundradions funktioner i framtiden, och sedan har ärendet kommit till riksdagen, där statsutskottets fjärde avdelning efter flera timmars föredragning efter bästa förmåga och så långt det varit möjligt satt sig in i saken. Herr Adolfsson lämnar nu den upplysningen, att statsutskottets ledamöter inte haft förmåga att sätta sig in i vad frågan verkligen gäller. Det kan hända, att vi ha brustit i avseende på förmågan, men den goda viljan har i varje fall funnits.

Låt mig först bemöta herr Adolfssons anmärkning om tillämpningen av självförsörjningsprincipen. Denna kan säkerligen diskuteras, och det är riktigt som här anmärkts, att principen inte tillämpats konsekvent, men den fråga vi nu behandla gäller hur vi skola handla i framtiden. Utskottet har sagt sig godtaga självförsörjningsprincipen men anser att det bör stå riksdagen fritt att avgöra hur denna skall tolkas. Det kan tänkas, att motionären kommer att få sin vilja igenom. Jag vill erinra om att herr Adolfssons yrkande inte gick ut på att licensavgiften nödvändigtvis skall slopas, utan på att den inte skall höjas eller alternativt på att låta riksdagen taga ställning till frågan, huruvida licensavgiften skall höjas, när rundradion behöver mera pengar på grund av utvidgningar eller införande av dubbelprogram eller av andra skäl. På den punkten har herr Adolfsson jämte herr Hansson i Skediga och några andra fått sin vilja igenom. Jag förstår därför inte varför herr Adolfsson vill bråka.

Frågan om sammansättningen av Radiotjänsts styrelse anser utskottet vara en omdömesfråga. Vi ha kommit till den slutsatsen, att man bör eftersträva att om möjligt stanna vid det nuvarande antalet ledamöter men lämna en möjlighet öppen att utöka antalet till högst nio. Vi ha inte givit oss in på

Ang. rundradion i Sverige. (Forts.)

spörsmålet, huruvida man skall utse särskilda politruker utan skjutit det åt sidan. Jag tror nämligen, att ett utseende av sådana skulle föra oss in i ett läge, i vilket vi inte böra befinna oss, då vi fastställa rundradions framtida uppgifter.

Vad sedan den departementala hemvisten beträffar ha vi inte funnit, att man kunnat påvisa några olägenheter med den nuvarande anordningen. Där- emot ha vi funnit praktiska skäl tala för att rundradioverksamheten får vara kvar under kommunikationsdepartementet. Vi förutsätta att även de kommande cheferna för detta departement skola ha så stort kulturellt intresse, att de berättigade kulturella kraven inte eftersättas. Anslagen till rundradion gå för övrigt via telegrafstyrelsen och verksamheten måste därför under alla förhållanden vara kvar under kommunikationsdepartementet. Det är dessa skäl som varit avgörande för vårt förslag att man inte skall ändra den nuvarande departementala hemvisten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 335; och fattade kammaren beslut i överensstämmelse med den förra propositionen.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa biträden å häradsarkivarkontor;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för tillsyningsmannen E. H. Hansson m. m., jämte en i ämnet väckt motion;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 29, angående verkställd granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Ordet lämnades därvid på begäran till

Herr **Svedman**, som anförde: Herr talman! Jag skall be att få göra ett påpekande. Genom en lapsus har styckena på sidorna 6 och 7 nummerats 3:0, 4:0 och 5:0 i stället för 2:0, 3:0 och 4:0. Något stycke 2:0 finns inte i utlåtandet, vilket emellertid inte betyder, att framställningen fallit bort, utan missödet är av teknisk art och rör endast styckenas numrering.

Efter föredragning av punkten 1:0) yttrade:

Herr **Ohlin**: Herr talman! Med anledning av att bankoutskottet enligt gammal praxis här kastar en blick tillbaka på utvecklingen under det gångna året till belysning av riksbankens åtgärder skall jag be att få göra ett kort uttalande om hur jag ser på riksbankens ställning och uppgifter i ett läge sådant

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.
(Forts.)

som det vi nu befinna oss i. Alla parter äro ju överens om att det råder en bristande samhällsekonisk balans, och riksbanken har påpekat, jag tror vid flera tillfällen, att det är detta som ligger bakom den utströmning av valutor, som föranlett riksbanken att rekommendera importinskränkningar. Det har under många årtionden ansetts vara den statliga maktens, inklusive centralbankens uppgift att sörja för att denna samhällsekoniska balans upprätthålles. Långt innan de socialistiska tankegångarna spelade någon roll för den ekonomiska politiken erkändes det, även i ett liberalt präglad samhälle, att det är samhällsmaktens uppgift att sörja för bibehållandet av en sådan ekonomisk balans, att t. ex. inflation och deflation förhindras. Riksbanken har under de senaste åren och särskilt under fjolåret kommit att träda mer och mer i bakgrunden. Detta sammanhänger med att räntenivån har stabiliserats, och om riksbanken skall hålla en fast räntenivå, har den ju förlorat ett av sina starkaste vapen i kampen för att hålla en samhällsekonisk balans. Man måste alltså erkänna, att riksbanken kommer att befinna sig i ett annat läge än tidigare så länge det anses lämpligt med en sådan räntestabilisering. Å andra sidan får detta inte innebära, att riksbanken helt träder åt sidan, så att man vid diskussionen om vad som kan och bör göras eller underlåtas i kampen mot inflationen glömmar, att en mycket väsentlig del av ansvaret för utvecklingen vilar på landets centralbank.

Det är klart att en stor del av ansvaret även vilar på landets regering, ty penningpolitik och annan politik gripa så in i varandra, att man inte nu längre — som man kanske i någon mån kunde tidigare — kan skilja dem åt. Nu inträffar det överraskande, som jag inte skall diskutera närmare nu utan bara omnämna, att regeringen förklarar, att den inte har något ansvar för utvecklingen och att den inte kunnat göra något för att hindra uppkomsten av denna brist på samhällsekonisk balans. En utomstående iakttagare skulle lätt kunna få det intrycket, att vi befinna oss i ett läge, i vilket varken riksbanken eller regeringen har något ansvar för utvecklingen, och detta vore enligt min mening inte något tillfredsställande läge. Jag tror man har anledning att inom riksdagen understryka, att det f. n. ej pågår någon obönhörlig utveckling, som undandraget sig den ekonomiska politik, som kan föras av statsmakternas olika organ.

Riksbankens politik under 1946 domineras ju av den ändring av valutakursen, som riksbanken tog initiativ till. Jag hyser fortfarande den meningen, att detta var en berättigad och klok åtgärd, även om jag skulle önska, att den i visst avseende genomförts annorlunda. Riksbanken vidtog emellertid inga åtgärder för att komplettera denna formella ändring av valutakurserna på andra vägar eller för att, i den mån det faller utanför riksbankens uppgifter, rekommendera statsmakterna att se till, att den allmänna ekonomiska politiken anpassas på ett sådant sätt, att den passar ihop med den monetära politik och valutapolitik, som riksbanken anser erforderlig. Jag kan inte erinra mig att riksbanksfullmäktige vidtagit mer än en sådan kompletterande åtgärd, nämligen då de av hänsyn till inflationsfaran avstyrkte ett förslag om lagstadgat dyrtidstillägg åt folkpensionärerna. Vi kunna nu vara överens om att åtskilliga andra saker skulle varit av väsentligt större betydelse för ett avvärijande av inflationsrisken än hinder för ett beslut om dyrtidstillägg åt folkpensionärerna. Just genom riksbanksfullmäktiges uttalande på denna punkt, ett uttalande som fullmäktige gjorde efter anhållan av ett riksdagsutskott, främstår det så mycket tydligare, att riksbanken icke i övrigt ansåg motiverat att göra något uttalande eller vidtaga några åtgärder för att få den allmänna ekonomiska politiken i harmoni med valutapolitiken. Jag har den uppfattningen,

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

(Forts.)

att det icke går att få en rationell ekonomisk politik på detta område utan en samordning mellan de olika delarna — de delar riksbanken närmast har ansvaret för och andra — och att det därför är önskvärt, för att icke säga nödvändigt, att riksbanken, som har en mycket självständig ställning i vår administration och som står utanför de politiska striderna, icke skall anse sig förhindrad att göra sitt inflytande gällande på ett sådant sätt, att en dylik samordning kan komma till stånd. Jag tror alltså, att riksbanken under fjolåret varit alltför passiv, då den underlåtit att försöka göra ett dylikt inflytande gällande vid en tidpunkt, då det väl hade varit lättare än det är i dag att förhindra uppkomsten av en allvarlig brist på balans i vår samhällsekonomi.

Herr talman! Jag anser icke tillfället lämpligt att här ingå på en diskussion om de tekniska möjligheter riksbanken har i detta hänseende. Jag förstår väl, att varje politik, som innebär ett litet avsteg från gamla traditioner, möter vissa svårigheter i början. När jag framför de synpunkter jag nu tillåtit mig lägga fram, sker det därför icke i avsikt att kritisera riksbanken utan snarare för att uttrycka förhoppningen om att riksbanken så småningom kommer in på en politik, genom vilken den kan mera aktivt än vad som under fjolåret skett medverka till en samordning av den ekonomiska politikens olika delar.

Jag slutar därför med att säga, att jag hoppas att riksbanken skall finna former att göra sitt inflytande gällande för att på det sättet medverka till att den ekonomiska politiken erhåller en sådan utformning, att — för att uttrycka saken kort — penningvärdet försvaras, vilket är en av riksbankens primära uppgifter.

Herr Svedman: Herr talman! Vad herr Ohlin här yttrade föranleder mig icke att säga något särskilt. Hans anmärkning drabbade mera riksbankens förvaltning under längre tid än det omdöme i anledning av granskningen av densamma under fjolåret, som kommer till synes i bankoutskottets föreliggande utlåtande. Jag medgiver gärna, att det finns utrymme för olika uppfattningar om den saken. I den mån riksbanksledningens här närvarande representanter anse sig böra yttra sig med anledning av herr Ohlins anförande må det vara tillfälle för dem att göra det. Jag ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan om ansvarsfrihet.

Herr Hall: Herr talman! Herr Ohlin tillkännagav, att han icke fann tillfället lämpligt att taga upp en diskussion om de tekniska möjligheter, som rikets centralbank kan ha när det gäller en inflationsbekämpande politik. Något tidigare i sitt anförande konstaterade herr Ohlin, att en räntehöjning, som under normala tider — eller kanske rättare sagt: under gamla tider — betraktades såsom ett naturligt instrument, nu möjligen förlorat sin effekt och kanske icke heller kan tillgripas. Jag skall icke heller gå in på frågan om de tekniska arrangemang, som en centralbank skulle behöva vidtaga, om den oberoende av vad statsmakterna i övrigt göra skulle kunna driva en självständig, inflationsbekämpande politik. Men jag vill säga, att utan att bena upp de praktiska problemen kommer man icke så långt i denna diskussion.

Frågan är ju ändå till slut: vilka verktyg vilja statsmakterna anförtro åt centralbanken, när det gäller att dirigera den ekonomiska politiken, och vilka verktyg vilja Kungl. Maj:t och riksdagen ha kvar i sin egen hand? Jag tror, att den frågan i viss mån är en samvetsfråga. Den bör ställas här inför riksdagen, som ju icke är särdeles benägen att avstå från sina sedan gammalt innehavda rättigheter. Jag skall heller icke på något sätt tillåta mig att antyda, att det vore klokt av Sveriges riksdag att till en, låt vara så ansvarskännande.

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.
(Forts.)

institution som bankofullmäktige överlåta mera makt än vad bankofullmäktige redan ha.

Om man vid detta tillfälle vill göra några reflexioner, är det klart att dessa komma att kretsa kring just detta maktfördelningsproblem. Herr Ohlin befäradade, att vi redan voro inne i eller i varje fall på glid mot en period, då varken riksbanken eller Kungl. Maj:t medgäve att de hade något ansvar för vad som skedde. Om jag icke missuppfattade herr Ohlins anförande var väl avsikten den att ge uttryck åt en sådan mening. Om bakom ett sådant yttrande ligger den uppfattningen, att det i vårt land icke händer någonting i ekonomiskt avseende för vilket ansvaret icke skulle kunna påläggas antingen Kungl. Maj:t och riksdagen eller riksbanksledningen, måste jag bestämt anmäla, att jag har en annan mening. Vi ha en ekonomisk ordning i vårt samhälle, där alla eftersträva att få ha största möjliga frihet i sitt handlande, där statsmakterna äro inställda på att icke tillgripa tvångsåtgärder eller frihetsbegränsande åtgärder i annan mån än det för den allmänna välfärden är oundgängligen nödvändigt. Till den enskilde, till de stora ekonomiska företagen inom handel och industri, till bankerna överlåtes alltså största möjliga grad av handlingsfrihet. Tidvis har denna handlingsfrihet även under relativt bekymmersamma tider varit så stor, att vederbörande kunnat göra praktiskt taget vad de velat utan att fråga någon statlig myndighet om det. Det ligger i svensk kynne att trivas bäst med en sådan ordning. Därför ha de frihetsbegränsande åtgärderna varit så få som möjligt. Men därav följer också, att den som begagnar sig av denna frihet har ett ansvar, och han bibehåller detta ända till dess att statsmakterna beröva honom friheten och därmed taga ansvaret för vad som händer på sig.

Det är nödvändigt att man i diskussionen håller dessa distinktioner klara. Det kan icke vara möjligt att exempelvis en oförsiktigt skött utrikeshandel skall läggas riksbanken till last, om det i den allmänna ekonomiska politikens linje har legat, att de enskilda skulle få handla så fritt som möjligt. Under sådana förhållanden har varken Kungl. Maj:t eller banken något ansvar för vad som hänt. Det ansvar man skulle kunna lägga icke på banken men på Kungl. Maj:t och riksdagen är möjligen det, att de frihetsbegränsande åtgärderna skulle ha tillgripits något tidigare och i något starkare grad än som varit fallet. Men då äro vi inne på en annan diskussion, som ju också i hög grad varit aktuell, nämligen frågan om hur långt den svenska folkopinionen tål allvarliga ingripanden från statsmakternas sida. Det kan icke vara herr Ohlin obekant, att det är rätt nära till botten i den egendomliga soppa av underliga känslor, som har rörts upp i den nu pågående propagandan. Det är rätt nära till den botten, där folkopinionen säger, att man icke vill ha ett statsingripande. Om man är medveten om detta, bör man vara litet försiktig, när man ställer krav på att statsmakterna skola företaga frihetsbegränsande åtgärder.

För egen del är jag på det klara med att vi nu äro framme vid en tidpunkt, då friheten måste inskränkas för en tid till dess valutaläget ändras och vi få en riktigare balans mellan export och import. Men de åtgärder som företagas ligga till sitt sakliga innehåll i stort sett utanför riksbankens domvärjo. Man kan icke med några andra medel än dem som stå till Kungl. Maj:ts och riksdagens förfogande betvinga missförhållandena på utrikeshandels område, så vida icke statsmakterna äro beredda att till banken överlåta bestämmanderätten om vad vi få exportera och importera. Jag fäster uppmärksamheten på att vid antagande av valutalagen har man uttryckligen förutsatt, att bankens rätt att avslå eller biträda en begäran om tillhandahållande av valutor icke får begagnas för att reglera utrikeshandeln. Rätten att reglera denna till-

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.
(Forts.)

kommer andra myndigheter, och sedan man fått ett importtillstånd genom handelskommissionen för en vara, lär det icke vara möjligt för riksbanken genom valutakontoret att vägra tillhandahålla de erforderliga valutorna.

Det kanske icke finns anledning att säga mera i detta sammanhang, såvida vi icke skola gå in på en diskussion om de tekniska möjligheter vi ha. Jag skall icke göra detta. Jag vill bara slutligen säga ett par ord om räntan.

Jag tror att så länge vi på vissa andra samhällslivets områden bedriva den politik vi för närvarande göra, exempelvis när det gäller bostadsfrågorna och de mycket omfattande statliga krediterna till bostadsbyggen, ha vi ett ganska begränsat svängrum att med räntans hjälp klara penning- och kapitalmarknaderna. De möjligheter att förändra ränteläget i riktning uppåt, som vi självfallet formellt ha, äro ju förknippade med kravet på statssubventioner till bostadsbyggen. Under sådana förhållanden lära väl statsmakterna komma att bli mycket försiktiga med rekommendationer till riksbanken om en diskontohöjning. Men även om man ser bort ifrån denna statsfinansiella svårighet och uteslutande tager i betraktande frågan om vilken verkan man skulle kunna åstadkomma på detta område med en räntehöjning, blir man ganska pessimistisk. Vi skola erinra oss, att i ett läge, då priserna pressas uppåt och då man åtminstone på vissa håll gör våldsamma ansträngningar för att få människor att tro, att skruven går uppåt i oändlighet — i stället för att varna spekulanterna och säga, att de kunna vänta en nedåtående rörelse om en eller annan månad och följaktligen kunna förlora sina pengar — är det skäl i att man söker försiktigt taxera den verkan en räntehöjning kan ha. Denna verkan är utan tvivel återhållande, när det gäller långvariga investeringar i bostadsfastigheter. Man har förr också i allmänhet betraktat industriinvesteringar såsom relativt långvariga och följaktligen känsliga för ränteläget. Men är det så nu? Trots den mycket omtalade höga beskattningen är det ett faktum, att våra industrianläggningar avskrivs mycket snabbt; detta gäller såväl maskiner som byggnader. Under sådana förhållanden spelar ränteläget för en industri en relativt underordnad roll. För något år sedan gjordes ett försök inom riksbanken att utrona, vad ränteläget har för betydelse för den allmänna handelsomsättningen. Man kom tråkigt nog till det resultatet, att det egentligen icke spelar någon roll alls. För en affär, där man omsätter lagret så långsamt som en gång om året, skulle man möjligen kunna uppnå en effekt i kostnadshänseende på $\frac{1}{2}$ % om man höjde räntan med $\frac{1}{2}$ %. Men det är ju känt, att spekulativa affärer avses att göras hastigt. Varan skall omsättas på några dagar eller på högst en månad. Och då har man fullkomligt trollat bort räntans betydelse för kostnadssidan i handelsomsättningen. Under sådana förhållanden kan man först som sist, tror jag, gå ifrån alla funderingar på att man på den vägen skulle kunna vinna något i inflationsbekämpande riktning. Med en räntehöjning kommer man på sin höjd åt bostadsbyggnadsverksamheten. Alla andra svårigheter vi ha att brottas med skulle för oss komma att framstå såsom lika stora och i vissa fall ännu större, om vi använde räntestegringen som ett instrument i den kamp vi nu föra.

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! När jag läste bankoutskottets utlåtande uppfattade jag det som en mycket väl avputsad redogörelse för den ekonomiska utvecklingen under det gångna året, och jag skulle icke ha begärt ordet, om jag icke hört herr Halls anförande. Jag kan icke underlåta, sedan jag dels läst redogörelsen här, dels varit med om de överläggningar som höllos av den s. k. inflationskonferensen samt därutöver hört herr Hall både vid ett föregående tillfälle i kammaren och i dag, att göra den reflexionen, att riks-

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

(Forts.)

banksfullmäktige och riksbanksledningen nog knappast i tillräckligt god tid uppmärksammat vad som höll på att ske. Och för den händelse de gjort detta, ha de dock icke på ett sådant sätt, att det varit förstäeligt, delgivit Kungl. Maj:t och dem som skulle kunna inverka på utvecklingen vad de själva upptäckt. De ha, i varje fall icke, så vitt jag förstår, föreslagit några åtgärder, som skulle kunna vara av betydelse för att motverka en ogynnsam utveckling. Det rapporteras här — och det känna vi till förut — att riksbanksfullmäktige någon gång i december under hand delgävo Kungl. Maj:t sin syn på saken. Men man kan icke därav utläsa, att de rekommenderade några särskilda åtgärder som Kungl. Maj:t borde vidtaga. Detta kom först vid en väsentligt senare tidpunkt. Nu säger herr Hall som ju har en mycket betydelsefull ställning i riksbanken, att det skulle i så fall ha varit fråga om frihetsbegränsande åtgärder för att minska olägenheterna av en oförsiktigt förd utrikeshandel. En utrikeshandel för vilken enskilda huvudsakligen bar ansvaret. Det kan icke återfalla på riksbanksfullmäktige. Jag kommer tillbaka till vad jag sade nyss. Jag anser, herr Hall, att det i så fall varit riksbanksfullmäktiges skyldighet och rättighet att klarare säga ut, hur de uppfattade situationen, och på det sättet försöka påverka och leda utvecklingen. Jag förde tidigare här under riksdagen en liten diskussion med herr Hall om riksbanken och finansdepartementet och gav då uttryck åt hur svårt det är att se skiljelinjerna mellan departementets och riksbanksfullmäktiges verksamhet. Jag betygade då — liksom jag är villig till i dag — min stora aktning för riksbankens ordförande, när det gäller finansiella ting, men jag tillät mig också understryka, att den ställning, han har som både riksbanksordförande och finansministerns rådgivare och skrivkunnige man i departementet och vid överläggningar, innebar, att man fick faktiskt icke klart för sig vad som var riksbanksfullmäktige och vad som var finansdepartementet. Skulle det vara möjligt för riksbanksfullmäktige att skaffa sig ett eget ansikte och själv på ett annat sätt företräda även riksdagen i dessa ärenden och vägleda den allmänna opinionen tror jag det vore i hög grad önskvärt. Vi ha säkerligen i dagens läge få frågor, som äro av en sådan betydelse som att kunna försvara penningvärdet och skapa förtroende på det ekonomiska området, och där spela ju riksbanken och riksbanksfullmäktige en fullständigt dominerande roll. Det är därför, herr talman, jag har tillåtit mig säga, vad jag nu sagt.

Herr **Ohlin**: Herr talman! Jag skall icke låta mig lockas in i någon finansteknisk diskussion med herr Hall. Anledningen till att jag begärde ordet var, att han försökte slå fast vissa saker, som man måste komma ihåg i denna ekonomisk-politiska debatt. De äro av den art, att de enligt min mening ingalunda böra slås fast, därför att de äro alldeles ogrundade, och jag kan icke låta herr Halls emfatiskt gjorda framställning på denna punkt stå oemotsagd, då detta skulle kunna uppfattas såsom ett godkännande. Herr Hall säger, att vi, som motsätta oss frihetsinskränkningar genom statens ingripande, ju icke kunna komma och begära, att man skulle ha gjort mer än man gjort. För min del konstaterar jag med allra största tillfredsställelse, att herr Hall säkert har rätt i att svenska folket icke tycker om alltför mycket detaljerade statsingripanden, men jag vill säga till herr Hall, att därav följer ingalunda, att landets centralbank eller ledningen för landets ekonomiska politik i övrigt är berövad möjligheter att föra en mera energisk penningpolitik. Om herr Hall haft rätt, skulle vi icke kunnat föra någon penningpolitik alls under årtiondena kort före, skola vi säga, 1930-talet. Men det gjorde vi — till en del med stor framgång och till en del med mindre framgång. Även i ett land med fritt närings-

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

(Forts.)

liv, där varje affärsman köper och säljer fritt, kan det bedrivas en energisk penningpolitik genom de allmänt verkande medel, som påverka själva förutsättningarna för näringslivets verksamhet.

Om jag får ta ett exempel. Herr Hall nämnde själv räntepolitiken, men man kan med andra former av kreditåtstramning skapa ett sådant läge, att man inom affärslivet har svårt att få kredit och därför importerar mindre eller köper mindre inom landet. Det är alldeles uppenbart, att om riksbanken icke hade möjlighet att genom sådana allmänt verkande medel göra sitt inflytande gällande, skulle riksbanken egentligen aldrig ha haft någon makt alls, ty de detaljerade frihetsinskränkningarna och ingripandena av denna art äro, som herr Hall också nämnde, sådana, att det är andra myndigheter än riksbanken, som där ha bestämmanderätten. Jag delar så till vida herr Skoglund's uppfattning, att jag menar, att om landets centralbank i ett visst läge finner, att nu är utvecklingen hotande, är det naturligt, om dess ledning säger till regeringen och gör det i ett offentligt uttalande, att antingen måste de och de förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen ändras på ett plan, där riksbanken icke har bestämmanderätten, eller också är riksbanken av hänsyn till penningvärdets försvar nödsakad att tillgripa åtgärder, som ur många synpunkter äro beklagliga men som då bli nödvändiga — t. ex. kreditåtstramning, som bortskaffar penningöverflödet och känslan av penningriklighet i banker och affärsliv även om som en konsekvens kommer en höjning av räntenivån och även om man i detta läge ej anser en sådan höjning av räntenivån såsom en självständig åtgärd vara mest behövlig.

Jag har velat nämna detta bara som ett exempel på att det finns möjligheter för landets centralbank att bedriva en energisk politik genom allmänt verkande medel. Det är alltså, såvitt jag förstår, grundlöst, när herr Hall vill göra gällande, att om man icke vill släppa fältet fritt för frihetsinskränkningar, kan man icke begära en mera energisk politik. Det förhåller sig i stället så, att den som intager den motsatta ståndpunkten har att bygga på en minst femtioårig erfarenhet av centralbankspolitik i Sverige och i en rad andra länder.

Herr Hall: Herr talman! Anledningen till att jag icke mer gick in på vad riksbanken gjort i syfte att begränsa tillgången på pengar på marknaden var ju närmast, att så sent som den 19 mars diskuterade vi dessa ting, och jag lämnade då en redovisning här, som visade, att riksbankens marknadsoperationer beträffande obligationer och valutor under tiden från den 13 juli i fjol till den 18 mars i år har medfört en åtstramning på 967 miljoner kronor. Eftersom denna redovisning lämnats så nyligen, trodde jag, att en uppreppning var onödig. Redovisningen borde väl ha efterlämnat åtminstone ett allmänt intryck, att riksbankens marknadsoperationer ingalunda varit passiva, utan här har faktiskt företagits åtgärder, som varit ägnade att i mycket hög grad begränsa det penningöverflöd, som vi haft på marknaden. Om herr Ohlin då vill invända, att riksbanken icke företagit direkt aktiva åtgärder i syfte att begränsa krediten — det låg kanske icke någon direkt anmärkning i hans anförande, men han fäste uppmärksamheten på att den möjligheten finns — så vill jag bara anmärka, att om man på den punkten icke vill begagna sig av lagstiftning eller tvång, så är det egentligen det dagliga arbetet inom banken och det dagliga samarbetet mellan banken och de privata bankerna, som bli avgörande för den inverkan, som bankofullmäktige kunna utöva därvidlag. Dessa dagliga resonemang undandraga sig naturligt nog allmänhetens bedömande, men det är självklart, att så länge vi haft detta läge ha riksbanksfullmäktige i sitt dagliga arbete eftersträvat att begränsa

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

(Forts.)

kreditgivningen och framför allt sökt att begränsa ändamålen på ett sådant sätt, att man i första hand sett till att kreditgivningen skett till sådana företag, vilkas start eller utveckling relativt snabbt kunnat lämna ett bidrag till folkhushållet. Bankofullmäktige ha ju också i olika sammanhang offentligt uttalat denna mening och manat statsmakterna att vid beslut om ytterligare statliga företag iakttaga denna princip. Senast har denna mening kommit till klart uttryck, när det gällt frågan om ytterligare utvidgning av Norrbottens järnverk.

Jag nödgas ju konstatera, att i herr Skoglunds anförande också riktades kritik mot banken för att den icke varit tillräckligt aktiv. Jag kanske därför också i viss mån besvarat hans anförande med vad jag nu anført. Jag måste emellertid slutligen komma tillbaka till vad jag sade i mitt första anförande, nämligen att inom vårt ekonomiska liv och inom vår ekonomiska politik är riksbanken bara ett centrum. Dess åtgärder äro ju icke alltid bestämmande för hur den ekonomiska politiken skall bedrivas. Avgörandet ligger hos Kungl. Maj:t och riksdagen. Jag vet icke, om vi, som sitta i riksdagen, kunna mot Kungl. Maj:t rikta särskilt hårda anmärkningar för att Kungl. Maj:t icke är mera återhållsam, när det gäller den ekonomiska politiken. Om Kungl. Maj:t försöker att spara någonting, veta vi ju, att det omedelbart kommer motioner ifrån flera tiotal riksdagsmän, som påyrka, att vad man än skall göra, så icke skall man åstadkomma någon besparing. Skall man, menar jag, på den punkten kunna komma till ett resultat, måste väl över hela fältet den meningen få ett starkare fotfäste, att det är nödvändigt att begränsa expansionen, åtminstone för en kortare tid, om vi nu ha den uppfattningen, att läget är ömtåligt.

Det är, herr talman, ytterligare bara två saker jag vill beröra, innan jag för min del avslutar denna diskussion. Den ena är anmärkningen, att fullmäktige icke fullföljt apprecieringsbeslutet genom andra åtgärder, som varit ägnade att komplettera dess verkan. När fullmäktige beslöto att höja kronans värde och underrättade Kungl. Maj:t därom, påpekade fullmäktige samtidigt, att detta beslut för att nå full effekt måste kompletteras med andra åtgärder, som det emellertid icke tillkomme bankofullmäktige att fatta beslut om. Uttalandet var så pass aggressivt och så pass tydligt, att säkerligen varken Kungl. Maj:t eller riksdagen missuppfattat det. Om det icke lett till tillräcklig effekt, vilket jag icke skall upptaga till diskussion här, kan det icke rimligen anses vara fullmäktiges fel.

Den andra anmärkningen är, att herr Ohlin tycks tro, att det enda fullmäktige vänt sig mot under den sista tiden varit folkpensionernas indexreglering, vilken fullmäktige som bekant motsatt sig. Om fullmäktige icke sagt detsamma när det gäller statstjänarnas löner och pensioner, kan det ju möjligen ha något sammanhang med att fullmäktige överhuvud taget icke fått de frågorna på remiss. Fullmäktige ha sålunda icke som korporation åtminstone haft tillfälle att göra något uttalande om den saken. Folkpensionsfrågan däremot fingo vi på remiss åtminstone i denna del och hade följaktligen möjlighet att göra ett uttalande. Men under hand kan man ju uttala sig, även om man icke haft tillfälle att göra det i ett offentligt remissutlåtande, och jag kan försäkra herr Ohlin, att varken Kungl. Maj:t eller riksdagens utskott på något sätt svävar i ovisshet om den restriktiva ståndpunkt bankofullmäktige intaga, när det gäller indexregleringar av löner, pensioner och priser.

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! Med anledning av kritiken mot riksbanksfullmäktige, att de varit alltför passiva eller rättare sagt icke till-

Granskning av riksbankens och riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

(Forts.)

räckligt aktiva försvarar sig herr Hall med att riksbanken bara är ett av kraftcentra, och han åberopar Kungl. Maj:t och riksdagen som medansvariga och bestämmande. Det har han naturligtvis alldeles rätt i. Men vad jag här ville säga och som jag kanske icke tillräckligt tydligt fick fram i mitt första anförande var, att när riksdagen och kanske även Kungl. Maj:t av politiska skäl föranledas till beslut, vilka kanske dåligt överensstämna med en vettig ekonomisk politik, så skulle jag önska, att riksbanksfullmäktige, som ju böra ha en god överblick över de ekonomiska sammanhangen och tillgång till ekonomisk expertis, säga ut sin mening mera frimodigt än som hitintills skett och därmed också kan bli en ledning både för de beslutande myndigheterna och för den allmänna opinionen.

Efter härmed slutad överläggning lades punkten till handlingarna.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande, nr 30, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av äldre rättegångsbalken å rättegången vid krigsdomstol m. m.; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 december 1945 (nr 845) om vissa inskränkningar i rätten att driva försäkringsrörelse; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckta motioner om laglig reglering av arbetstiden i flottningsarbete.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om revision av förordningen om yrkesmässig automobiltrafik i syfte att åstadkomma ett rationellare ordnande av godstransporterna på landsbygden.

*Motion om
viss revision
av förord-
ningen om
yrkesmässig
biltrafik.*

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **Werner**: Herr talman! Ehuru jag betraktar utskottets utlåtande i väsentliga delar såsom ett bifall till det yrkande, som ställts i motionen, kan jag icke underlåta att inför kammaren belysa de svårigheter som lägga hinder i vägen för ett rationellt ordnande av transportförhållandena på landsbygden, och de felaktigheter, som i alldeles särskilt hög grad känneteckna den nuvarande lagstiftningen på området. Det transportproblem, som framforslandet av jordbrukets och skogsbrukets produkter erbjuder är ju ett be-

Motion om viss revision av förordningen om yrkesmässig biltrafik. (Forts.)
tydande ekonomiskt problem, vid vars lösande man väl i första hand bör söka genomföra en långt driven rationalisering. Tidsläget är ju sådant, att vi jordbrukare måste spara tid och arbetskraft och framför allt kunna använda motorkraften när det gäller att effektivt transportera de varor, som måste komma konsumenterna tillhanda och samtidigt också de varor vi själva behöva. Emellertid visar det sig, att den nu rådande lagstiftningen på detta område i intim förening med en benhård byråkrati lägger allvarliga hinder i vägen för åstadkommande av ändamålsenliga förhållanden.

Vi ha här i landet två lagstadgade monopol, nämligen advokatsamfundet och lastbilcentralerna. Den senare institutionen har omgärdats med ett särskilt skydd, som medför att vi när det gäller våra fraktförhållanden i vissa avseenden ha mycket ogynnsamma erfarenheter av dess verksamhet. Det är inte bara det, att dessa centraler ofta ha sin bilpark stationerad på ett litet område, varigenom tomkörningarna måste bli betydande, utan även att det i vissa fall visat sig mycket svårt att få frakterna utförda i rätt tid och till jämna och rimliga priser, särskilt beträffande skogsprodukter. Vi ha i den trakt, jag kan säga mig representera, ett betydande skogsområde på omkring 20 000 till 25 000 tunnland skog. Inom detta område finnes en enda lastbilstationerad, vilken dock i realiteten icke sysslar med virkeskörningar. Virkestransporterna övertagas ju nu alltmera av lastbilarna. Vi kunna i detta sammanhang särskilt erinra om vedtransporterna. Vedtransporterna ha genom de höga taxorna kostat konsumenterna betydande summor, vilka kanske kunde ha något nedbringats, ifall man hade haft möjlighet att sätta in större bilpark och samtidigt fått till stånd rimligare taxor. De rådande förhållandena ha nu lett till att man inom jordbrukets ekonomiska föreningsrörelser har tvingats att börja bilda s. k. andelstransportföreningar.

Jag skall med några exempel belysa vad som legat bakom denna utveckling i mina trakter. Under fjolåret hade lastbilcentralen måst anlitas för transport av vissa specialsортiment virke, som måste forslas landsvägsledes. Det visade sig då, att lastbilcentralens taxesättningar i en del fall voro dels ojämna och dels orimligt höga. Ett antal av de av lastbilcentralen presenterade räkningarna ha måst bringas under priskontrollnämndens granskning. I ett fall hade man i frakt för en kvantitet virke, som endast uppgick till omkring 46 kubikfot, debiterat 18 kronor per kubikmeter för en transport, som rörde sig om 21 kilometer. Vikten hade man angett till inte mindre än 2 ton eller 430 kilogram per kubikfot. En annan räkning gällde transport av en kvantitet på 60 kubikfot. I detta fall hade vikten uppgivits till 3 ton, motsvarande omkring 500 kilogram per kubikfot. Frakten utgjorde för 11 kilometers vägsträcka 14 kronor per kubikmeter. Å en annan räkning, avseende transport av plywoodvirke och tändsticksvirke, uppgående till 340 kubikfot och med en uppgiven vikt av 19 ton eller 558 kilogram per kubikfot, utgjorde frakten 13 kronor per kubikmeter för en sträcka av omkring 23 kilometer.

Om man nu vet att en kubikfot vatten väger 26 kilogram och konstaterar att en kubikfot trä i detta fall har uppskattats till en vikt av 558 kilogram, måste man få klart för sig, att det ligger något felaktigt i själva systemet. Dessa räkningar lät skogsägareföreningen på orten underkasta granskning hos statens priskontrollnämnd med begäran att de skulle revideras. Priskontrollnämnden konstaterade i sitt svar att anmärkningar riktats mot debiteringen men förklarade, att nämnden finner att debiteringen inte har överskridit den av länsstyrelsen fastställda minimitaxan, oaktat att viktsatserna måste anses vara för höga. Detta ledde till att skogsägareföreningen måste gå i författning om att bilda en andelstransportförening för inköp av en egen bil. Sedan en

Motion om viss revision av förordningen om yrkesmässig biltrafik. (Forts.)
sådan inköpts har det från statens centrala biltrafikmyndigheter mött ett mycket betydande motstånd att erhålla nödigt trafikillstånd, trots att sådant tillstyrkts av landsfiskalen i orten och medgivits av länsstyrelsen. Den första effekten av detta köp var, att jordbrukarna själva togo hand om mjölkkörningen, vilket medförde, att transportkostnaderna för mjölken nedbringades med ett fjärdedels öre per kilogram. I detta sammanhang bör kanske tilläggas, att transport av mjölk och kött är licensfri och inte kräver särskilt tillstånd.

Sedan nu denna bil, en mycket effektiv, kraftig lastbil, satts i trafik, är denna körning avslutad vid 11- eller 12-tiden på dagen. Därefter har detta transportmedel plus dess betjäning, två man, icke kunnat sysselsättas, medan samtidigt denna barvinter tusentals och åter tusentals kubikmeter virke på grund av brist på snö ha samlats i skogsbrynen, där det brets ut över odlad jord och inte kunnat köras fram förrän kanske nu i tjällossningen över jordbrukarnas enskilda vägar. Trots framställning till statens biltrafiknämnd har tillstånd icke kunnat meddelas skogsägarna, med undantag av en mycket kort tid, då tillfälligt tillstånd lämnades andelsägarna att transportera sitt eget virke med sin egen bil. Jag måste verkligen fråga, om denna anordning kan vara rationell eller tidsenlig.

När nu denna lastbil genomkorsar dessa bygder två gånger dagligen, kan den givetvis taga med vissa paket med förnödenheter från handelsorten till konsumenterna, men den har icke ännu medgivits rätt att medtaga ett paket eller frakta någonting åt någon som står utanför föreningen, ens efter lämnandet av det tillfälliga tillståndet, som innebar att bilen endast fick användas för andelsägarnas eget behov. Jag skall med ett exempel illustrera vad detta kan medföra. I min hembygd finns en gammal man på 75 år, som i fjol hade olyckan att bryta sitt lärben och samtidigt förlorade sin hustru och sitt enda barn och nu är alldeles ensam. Denne man har försökt att med bilen få frakta t. ex. ett brödpaket eller andra förnödenheter fram till sin bostad. Men på grund av att man vet att lastbilscentralen utövar en sträng övervakning över denna bils trafikverksamhet har man icke vågat att bispringa denne man i hans mycket trängande behov, utan hans begäran har måst avslås. Jag måste fråga, om det kan vara rationellt att ett sådant sakernas tillstånd legaliseras i den gällande författningen och kan fortsätta år efter år, trots att en trafikutredning arbetar sedan 1944.

Jag har inte kunnat underlåta att för kammaren framlägga dessa problem. därför att vi här ha att göra med ett område där ordet rationalisering kan bli något mer än ett slagord, därest man kan påräkna statsmakternas medverkan till en bättre tingens ordning. Det är av den anledningen jag till kammarens protokoll velat anteckna detta anförande i förhoppning att det samtidigt med motionen måtte tillställas 1944 års trafikutredning och att de däri anförda synpunkterna måtte vinna beaktande. Jag kan tillägga, att vi inte äro villiga att från denna trafikutredning acceptera förslag, som konservera den nuvarande felaktiga ordningen.

Häruti instämde herr *Larsson* i Luttra.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att iordningställa vissa åbolägenheter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, över motion angående en effektivisering av arbetsmarknads- och sysselsättningsstatistiken.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 20.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, över motion om utredning av förutsättningarna för elektrifiering av avlägset belägna bygder.

Motion om utredning av förutsättningarna för elektrifiering av avlägsna bygder.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr Edberg: Herr talman! Vid föregående års riksdag motionerade jag om att större möjligheter skulle beredas för elektrifiering av avlägset liggande byggnader och gårdar. Denna motion avslogs med en mycket välvillig motivering, och utskottet hänvisade till den utredning i detta avseende som pågick och som beräknades snart skulle bli färdig. I år har jag motionerat om ungefär detsamma; skillnaden är att jag icke yrkat att elektriska ledningar skola dragas fram till dessa allra mest avlägsna byggnader och gårdar, då jag anser att det skulle bli alltför dyrbart. Vi ha dock en hel del sådana avlägsna bygder, som ovillkorligen måste hjälpas på det sätt jag föreslagit, därest man skall kunna hålla folket kvar i dessa bygder.

Nu säger vattenfallsstyrelsen i sitt yttrande, att beträffande de bygder, som icke kunna nås av elektrifiering enligt hittills tillämpade principer, äro förhållandena och möjligheter så klarlagda, att intet kan vinnas med en särskild utredning. Vattenfallsstyrelsen anser antagligen, såsom det ibland har framhållits av elkraftutredningen, att dessa avlägsna bygder äro dömda till undergång. Och det ser verkligen så ut. Ty vi veta, att de ungdomar, som en gång komma fram till samhällen och städer och jämföra de möjligheter som där bjudas med de möjligheter de själva ha i dessa avlägsna bygder, försvinna ifrån hembygden. Kvar bli bara gamlingarna, som naturligtvis en vacker dag myllas ner i graven. Jag undrar om det är riktigt av statsmakterna att föra en sådan politik, att man avfolkar dessa bygder. Framför allt skulle jag vilja rikta en appell till skogsindustrien, som i stort sett har de största förmånerna av att folk stannar kvar i sin bygd, t. ex. när det gäller att få skogsarbetare och annan arbetskraft, att medverka till att förskaffa bättre möjligheter just åt dessa obygdens människor, som utföra så mycket värdefullt arbete.

Elektrifieringsberedningen åberopar också i sitt yttrande elkraftsutredningen, som väntas bli färdig med sitt arbete nästa år. Jag har i min motion fäst uppmärksamheten på ingenjör J. A. Hallanders utredning angående automatiskt arbetande elektricitetsverk med gengasdrift, men elektrifieringsberedningen har förra året ställt sig avvisande till den tankegången, att man skulle kunna hjälpa dessa avlägsna bygder med gengasaggregat. Men det är fullständigt klarlagt att det går att alstra elektrisk energi på den vägen och detta alldeles säkert på mycket billigare sätt än genom att draga elektriska ledningar

Motion om utredning av förutsättningarna för elektrifiering av avlägsna bygder. (Forts.)

till dessa bygder. Sedan elektrifieringsberedningen förra året avvisade denna tankegång, har ingenjör Hallanders utredning ytterligare förbättrats, varför man kan säga, att den är fullt ut tillförlitlig. Jag tror dock inte att vare sig utskottet eller elektrifieringsberedningen har beaktat detta, utan man säger nu av bara farten, att man avstyrker alltsammans.

Norrlandsutredningen har dock sett litet annorlunda på denna fråga. Den har gjort ett välvilligt uttalande och tänkt sig, att man eventuellt skulle kunna gå den i motionen anvisade vägen men har i alla fall inte yrkat bifall till motionen.

Nästa år torde väl den åberopade utredningen föreligga färdig, och förmodligen får riksdagen då taga ställning till denna fråga. Jag har med dessa ord velat påminna riksdagen om att den skulle göra en mycket god gärning om den när utredningens förslag kommer nästa år beaktar de synpunkter, som framförts i den av mig och herr Vigelsbo väckta motionen, och tar under övervägande på vad sätt man kan hjälpa dessa människor i de öde skogsbygderna. Jag är som sagt alldeles säker på att man med statens hjälp medelst dylika kolgasaggregat skulle nödortfigt kunna förse dessa obygdens människor med litet elektrisk energi, som kan tillgodose såväl deras behov av lyse som elektrisk kraft i övrigt. Det är klart att man inte kan uppnå samma förmåner som med den elektricitet som överföres per tråd, men dessa obygdens människor äro sannerligen inte bortskämda. Den minsta hjälp de kunna få mottages, som uttrycket lyder, med den största tacksamhet. Därför hoppas jag att kammarens ledamöter när de nästa år skola ta ställning till det förslag, som då väntas föreligga färdigt, må beakta den fråga, på vilken motionärerna velat rikta uppmärksamheten.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 21.

Motion om utredning om statsbidrag till företag, som genom pensionering eller andra välfärdsåtgärder göra sina anställda meddelaktiga i företaget.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, över motion om utredning av frågan om statsbidrag till företag, som genom pensionering av sina anställda eller genom andra sociala välfärdsåtgärder göra dem meddelaktiga i företaget.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr Hallén: Herr talman! Jag ämnar inte ställa något yrkande om bifall till motionen, då detta är ganska utsiktslöst gentemot ett enhälligt avstyrkande utskottsutlåtande. Men jag vill gärna begagna tillfället att något utveckla de synpunkter som varit vägledande för motionen. Jag lever verkligen i den tron att den fråga som upptagits i motionen framdeles kommer att bli aktuell inom vårt näringsliv.

Det pågår för närvarande en utredning rörande ordnandet av pensionering för anställda i privat tjänst och frågan på vad sätt staten och arbetsgivarna skola deltaga i denna pensionering. Jag har nu föreslagit i motionen att denna tankegång skulle utsträckas på så sätt, att de anställda i privata företag skulle få åtnjuta förmåner i form av varjehanda sociala välfärdsåtgärder från företagets sida och att företaget eventuellt skulle erhålla ersättning härför genom bidrag från det allmänna. Utskottet invänder häremot att sådana åtgärder icke kunna bidra till en utjämning av de sociala och ekonomiska olikheter, som för närvarande råda, utan snarare kunna bidra till att skärpa dem. Man menar att vissa företag ha så god ekonomi, att de kunna genomföra sådana här välfärdsanordningar, medan andra företag inte ha råd till det, och på det sättet

Motion om utredning om statsbidrag till företag, som genom pensionering eller andra välfärdsåtgärder göra sina anställda meddelaktiga i företaget.

(Forts.)

skulle medborgarna komma i olika ställning. Jag vill inte förneka att det kan ligga något i detta resonemang. Men, ärade kammarledamöter, jag vill å andra sidan framhålla att om vi någon gång skola kunna få bukt med den s. k. centralbyråkratien och det jag höll på att säga opersonliga sätt, på vilket den sociala utjämningen försiggår i vårt land, måste vi upprätthålla en relation mellan företagaren och de anställda. Vi få här ibland skrifter och broschyrer, där det omtalas hur det eller det välbärgade företaget anordnar semesterhem för sina anställda, lämnar bidrag till semesterresor för arbetarna eller, vad som är mycket viktigt, gör stora insatser i fråga om arbetarnas bostadsbyggande. Det förekommer till och med att man avsätter fonder till förmån för utbildning och studier för de anställda och deras barn. En sådan verksamhet borde kunna utvecklas. Genom den s. k. industriella demokratin i form av företagarnämnder o. d. borde en samverkan mellan företagen och de anställda kunna komma till stånd för reglering av frågan hur en större del av arbetets frukter skall återföras till dem som skapat dem, det vill säga i huvudsak de anställda.

Vi ha som jag nämnde sett många exempel på hur företagen genomföra sådana här sociala välfärdsanordningar. För någon tid sedan fingo kammarledamöterna en propagandaskrift från Findus-Marabou. Jag är inte kompetent att yttra mig huruvida den mycket vackra framställningen kan ha något som man skulle kunna kalla medaljens fränsida. Men i alla fall visar sig detta företag på ett överlägset sätt gå före många andra i fråga om att vidtaga åtgärder till förmån för sin personal.

Bli vi inte, ärade kammarledamöter, upprörda i vårt innersta ibland när vi se hur vissa företag behandla sitt folk? Senast i dag fick jag ett brev från ett järnhandelsbiträde i en stad i södra Sverige — ett brev, som ger en verklig bild ur levande livet. Han har varit anställd i en järnaffär i 32 år. Under denna tid har han aldrig fått ett enda öre i extra ersättning, vare sig vid jul eller midsommar eller något annat tillfälle. Det har förekommit någon gång att personalen fått kaffe en Luciamorgon, men det är också allt. Ägarna till företaget, ett par syskon, ha gjort sig stora förtjänster på detsamma, de ha byggt sig palatsliknande villor och leva ett högt och flott liv. Men de ha inte det ringaste sinne för att göra något för personalen. Däremot veta vi ju mycket väl att järnhandlarna ha sin stora riksorganisation med riksprislistor och bestämmelser om böter för dem som inte följa prislistorna, med leveransspärrar för dem som driva illojal konkurrens o. s. v. Och jag förmodar att man på många håll inte är så främmande för den s. k. nyetableringskontrollen för att kunna hålla ögonen på att det inte blir några nya företag. På sådana områden kunna företagarna utveckla en tilltagsenhet och en energi, som är värd allt beröm. Tänk, om de skulle kunna överflytta detta till sina anställda och försöka att genom sina riksorganisationer eller på annat sätt direkt göra dem mera delaktiga av företagets vinster.

Jag måste bekänna att jag inte är någon beundrare av en statssocialism, där staten skall driva företag inom näringslivet. Jag finner det mera naturligt att man framtvingar sådana åtgärder av företagarna, varigenom arbetets frukter, om möjligt på platsen, återbäras till de anställda i form av olika sociala åtgärder.

Låt mig taga ett annat exempel. En förmögen familj i Värmland hade en s. k. trotjänarinna — något som är sällsynt numera — vilken haft sin plats i 41 år. Så fick hon sluta, och allt hon fick var en dusör på 100 kronor. Hon fick söka sig till ett ålderdomshem eller med andra ord till fattighuset. Det var en rik familj, och den hade mycket väl kunnat ge henne en livränta, som hon

Motion om utredning om statsbidrag till företag, som genom pensionering eller andra välfärdsåtgärder göra sina anställda meddelaktiga i företaget.
(Forts).

kunde klara sig på under sina återstående dagar. Vi känna oss upprörda i sådana fall, och det är inte riktigt att säga att gumman kunde klara sig på de 1 000 kronor om året, som folkpensionen ger.

Vad jag vill komma fram till är att det bör tillskapas former för de sociala välfärdsanordningarna, varigenom den personliga relationen mellan företagen och de anställda icke brytes. Eljest hamna vi en vacker dag i mekanisering och byråkratisering, och det blir en opersonlig prägel över det hela. Jag vet mycket väl, herr talman, att jag denna gång inte har några utsikter att vinna gehör för dessa synpunkter. Men i den ena eller andra formen kommer tanken igen, och jag hoppas att det då skall finnas mera förståelse för den.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.

Herr *Karlsson* i Grängesberg avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion, nr 399, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 209, angående vissa anslag till riksförsäkringsanstalten för budgetåret 1947/48.

Denna motion bordlades.

§ 23.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr *Svensson* i Vä, som yttrade: Herr talman! De närmaste åren framåt förväntas uppläggandet av ett flertal stora kraftledningslinjer från norrländska kraftstationer och söderut. De härigenom uppkommande gatorna förvandla betydande arealer skogsmark till, skogligt sett, impediment. Varje kilometer 50 meter bred gata tar sålunda 5 hektar. I ogynnsamma fall kan hela gårdars skogsmark splittras upp genom dessa gator. Ett mycket stort antal skogsägare komma att beröras av de nya linjerna.

Värderingen av de skador för hemmanen, som härvid uppstå, är sålunda av betydande vikt för skogsägarna.

De värderingar av skador och intrång, som i dag tillämpas vid kraftledningarna, baseras i regel på de »Normer för uppskattning av skador och intrång, som förorsakats genom framdragande av elektriska kraftledningar genom skogsmark», som den 11 februari 1921 faststälts av kungl. vattenfallsstyrelsen.

Dessa regler synas emellertid nu i viss mån vara föråldrade, då vissa primärförutsättningar ändrats sedan år 1921. Så är exempelvis räntefoten vid beräkning av framtida skador fastställd till 5 %, medan densamma vid uppläning för olika ändamål numera endast står i 3—4 %.

Ersättning för »förtidig avverkning» av exempelvis en skogsplantering, som är 5 år gammal, blir enligt grundernas tabell II, då markvärdet är 100 kronor, blott 115 kronor. Detta är sedan flera år tillbaka flestades ett värde långt understigande kulturkostnaden. Skönhetsvärden ha ej alls omnämnts i grunderna, ehuru de i vissa fall kunna uppgå till ej obetydliga om än synnerligen svårbedömbara summor.

I vissa fall göras säkerligen i praktiken en del jämkningar efter skönhetsvärden, men dylik olikformig tillämpning ökar endast skogsägarnas osäkerhet inför kraftledningsersättningarna.

Sedan längre tid tillbaka pågår också en utredning syftande till modernisering av uppskattningsgrunderna. Då denna synes dra ut på tiden och ärendenas

Interpellation. (Forts.)

antal den närmaste framtiden kan förväntas ökas, kunde kanske vissa förenklande justeringar av grunderna göras i syfte att nå snabbare och preliminärt godtagbara normer.

Med hänvisning till ovanstående får jag anhålla om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Har herr statsrådet observerat att gällande grunder av år 1921 för uppskattning av skador och intrång, som förorsakats genom framdragande av elektriska kraftledningarna genom skogsmark, blivit föråldrade?

Om så är fallet, är herr statsrådet beredd att medverka till en provisorisk justering av nämnda grunder för att tillförsäkra berörda skogsägare en rättvisare ersättning för lidna skador?

När kan den pågående utredningen om nya och ändrade normer för uppskattning av skador, som uppstå genom framdragande av elektriska kraftledningarna genom skogsmark, förväntas bli färdig med sitt uppdrag?

Denna anhållan bordlades.

§ 24.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr Nilson i Spånstad, som anförde: Herr talman! I cirkulär av den 15 mars 1947 till förmedlingsorganen har statens byggnadslånebyrå utfärdat vissa föreskrifter med restriktioner i fråga om beviljandet av tertiärlån och bostadsansskaffningslån på landsbygden. Nämnda lån till en- och tvåfamiljshus skola enligt byggnadslånebyråns uppfattning bli beroende av att vatten och avlopp ordnats på ett tillfredsställande sätt inom i anspråk tagna bostadsområden.

Detta dekret från byggnadslånebyråns sida kan såsom byrån själv medger i ovannämnda cirkulär befaras medföra en kraftig begränsning av egnehemsbyggandet i många mindre samhällen. Det torde nämligen vara ogörligt för sådana mindre tätorter att lösa vatten- och avloppsfrågan på grund av den knapphet som råder framför allt på material men också på arbetskraft. Anläggandet av vatten- och avloppsledningar är i nuvarande läge sålunda icke direkt beroende på vilja och initiativ från kommunernas och samhällenas sida, utan avgörande blir i vad mån statens reglerande organ lämna material och byggnadstillstånd. Under sådana förhållanden kan det icke vara rimligt att andra statliga myndigheter genom av dem själva utfärdade bestämmelser söka hindra egnehemsbyggandet.

De mindre samhällenas möjligheter att ordna vatten och avlopp äro vidare beroende av de bidrag, som staten utfäst sig att lämna till dylika företag. Emellertid ha statsanslagen på grund av den rådande bristhushållningen begränsats till en obetydlighet i förhållande till inkomna ansökningar och föreliggande behov. I statsverkspropositionen har beräknats att vid innevarande budgetårs slut ansökningar om bidrag till vatten- och avloppsföretag komma att avse en sammanlagd kostnad av 150 miljoner kronor, motsvarande 75 miljoner kronor i statsbidrag. Då chefen för kommunikationsdepartementet äskat 5 miljoner kronor för budgetåret 1947/48, kommer det även med en kraftig ökning av nämnda anslag att dröja många år, innan enbart dessa bidragsansökningar kunna beviljas. Under tiden måste man räkna med att nya ansökningar inkomma, som säkerligen avse större kostnadsbelopp än härovan nämnda summor. Det torde således stå klart att landsbygdskommunerna och mindre bebyggelseområden icke kunna lastas för att vatten- och avloppsledningar icke framdragas i den takt byggnadslånebyrån finner önskvärd.

Interpellation. (Forts.)

Om byggnadslånebyråns avsikter med avseende på vatten- och avloppsfrågan fullföljas, kommer det att medföra dels att bostadsbyggandet under de närmaste åren kommer att koncentreras till de större tätorterna och dels att egnahemsbyggandet kommer att inskränkas till förmån för byggandet av flerfamiljshus. Bägge dessa konsekvenser av byggnadslånebyråns nyligen utfärdade bestämmelser måste anses vara förenade med allvarliga olägenheter. Det kan icke vara överensstämmande med statsmakternas tidigare uttalanden att underordnade statliga myndigheter vidtagna åtgärder, som hota att begränsa eller helt förhindra många mindre samhällens tillväxt och därmed ytterligare påskynda flykten från landsbygden till de större och framför allt de stora städerna.

Det kan ej heller betraktas som i och för sig önskvärt att byggandet av flerfamiljshus gynnas på bekostnad av egnahemsbyggandet, vilket med all sannolikhet kommer att bli följden. Under de senaste åren har byggandet av en- och tvåfamiljshus vunnit terräng på bekostnad av flerfamiljshusen, en utveckling som måste betecknas som lycklig både ur sociala och befolkningspolitiska synpunkter. Det kan icke vara rimligt att byggnadslånebyrån skaffar sig möjligheter att hejda denna lyckosamma utveckling, som innebär en verklig höjning av bostadsstandarden.

Byggnadslånebyråns nya villkor för beviljande av tertiärlån och bostadsanskaffningslån torde med säkerhet leda till allvarliga svårigheter för det bostadsbyggande i mindre samhällen som sker med statligt stöd. Med hänsyn härtill kan det ifrågasättas huruvida de ändrade direktiven till förmedlingsorganen äro förenliga med de bestämmelser, som statsmakterna fastställt för byggnadslånebyråns verksamhet. Därtill kommer att det förfaringsätt byrån ämnar tillämpa för uttrönande av vatten- och avloppsfrågans läge på vederbörande ort kan väntas medföra ökad pappersexercis och ytterligare fördröja ärendenas handläggning. Slutligen kan starkt betvivlas huruvida det är ekonomiskt klokt att driva fram anläggandet av vatten och avlopp i tider, då det inte endast är brist på material utan då det också råder en utpräglad dyrtid.

Med anledning av vad jag sålunda anført vill jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet att de ändrade direktiv i fråga om beviljandet av tertiärlån och bostadsanskaffningslån på landsbygden, som statens byggnadslånebyrå tillställt förmedlingsorganen genom cirkulär av den 15 mars 1947, äro lämpliga och önskvärda ur landsbygdens och de mindre samhällenas synpunkt?

Om så icke är fallet, är herr statsrådet villig att medverka till att nämnda cirkulär från statens byggnadslånebyrå återkallas?

Denna anhållan bordlades.

§ 25.

Interpellation

Herr **Hansson** i Skediga erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Enligt gällande bestämmelser äro polisdistrikt eller förbund av polisdistrikt skyldigt att hålla förvaringslokal jämte förhørs- och vaktrum. Nämnda lokaler måste vara så beskaffade att de vintertid kunna uppeldas, och dessutom bör utspisning av de intagna kunna anordnas. Kostnaderna för dylika lokaler kunna bli rätt avsevärda för vederbörande kommuner, då något statsbidrag icke utgår vare sig till byggande av arrestlokaler eller till driftkostnaderna. Under den senaste tiden ha utgifterna för denna del av polisorganisationen på

Interpellation. (Forts.)

många håll inom landet ökat genom de inkorporeringar av landskommuner som ägt rum. De bärkraftigaste kommunerna ha ofta brutits ut ur polisdistriktförbunden, och i flera fall ha också förvaringslokalerna följt med de inkorporerade kommunerna. Under sådana omständigheter ha svårigheterna för de kvarvarande landskommunerna att ordna förvaringslokaler i hög grad ökat.

För att kunna uppnå en tillfredsställande lösning av denna fråga synes ett samarbete böra komma till stånd icke blott mellan landsbygdskommuner inbördes utan också mellan landsbygdskommuner, å ena, samt städer och köpingar, å andra sidan. Det visar sig många gånger att en samverkan enbart mellan landsbygdskommunerna i detta avseende icke är i allo ändamålsenlig. Det uppstår svårigheter att bestämma den lämpligaste platsen för arrestlokalen utan att avståndet dit blir för långt för vissa delar av distriktet med åtföljande alltför långa resor. Därtill kommer att arrestlokalen uppenbarligen måste förläggas till en tätort, då den av praktiska skäl inte kan placeras oberoende av bebyggelsen. Det förefaller därför vara lämpligast om samförstånd kan uppnås mellan landsbygdskommuner och större tätorter om gemensamt utnyttjande av arrestlokalerna.

Vad som ytterligare försvårar för de ofta skattetyngda landsbygdskommunerna att bygga förvaringslokaler för ordningen störande personer, är den omständigheten att statsbidrag icke utgår vare sig till uppförandet av dylika lokaler eller till driftkostnaderna. Vederbörande kommuner få själva svara för alla kostnader i samband med arrestlokalen. Det kan ifrågasättas huruvida icke statsbidrag bör utgå för detta ändamål liksom statsbidrag utgår till kommunernas utgifter för polismännen. Om så skedde, skulle det säkerligen bli möjligt att tillfredsställande lösa frågan om förvaringslokaler på landsbygden.

Med anledning av vad jag ovan anfört vill jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet Mossberg få framställa följande frågor:

Är herr statsrådet beredd att medverka till att ett samarbete kommer till stånd mellan städer och köpingar å ena sidan och omgivande landsbygdskommuner å den andra för att tillgodose behovet av arrestlokaler jämte förhørs- och vaktrum?

Har herr statsrådet för avsikt att framlägga förslag om statsbidrag till uppförande av arrestlokaler med tillhörande förhørs- och vaktrum och till driftkostnaderna för sådana lokaler?

Denna anhållan bordlades.

§ 26.

Justerades protokollsutdrag.

§ 27.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Nilsson i Kristinehamn under 13 dagar från och med den 17 innevarande april.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.58 em.

In fidem
Gunnar Britth.